

argus

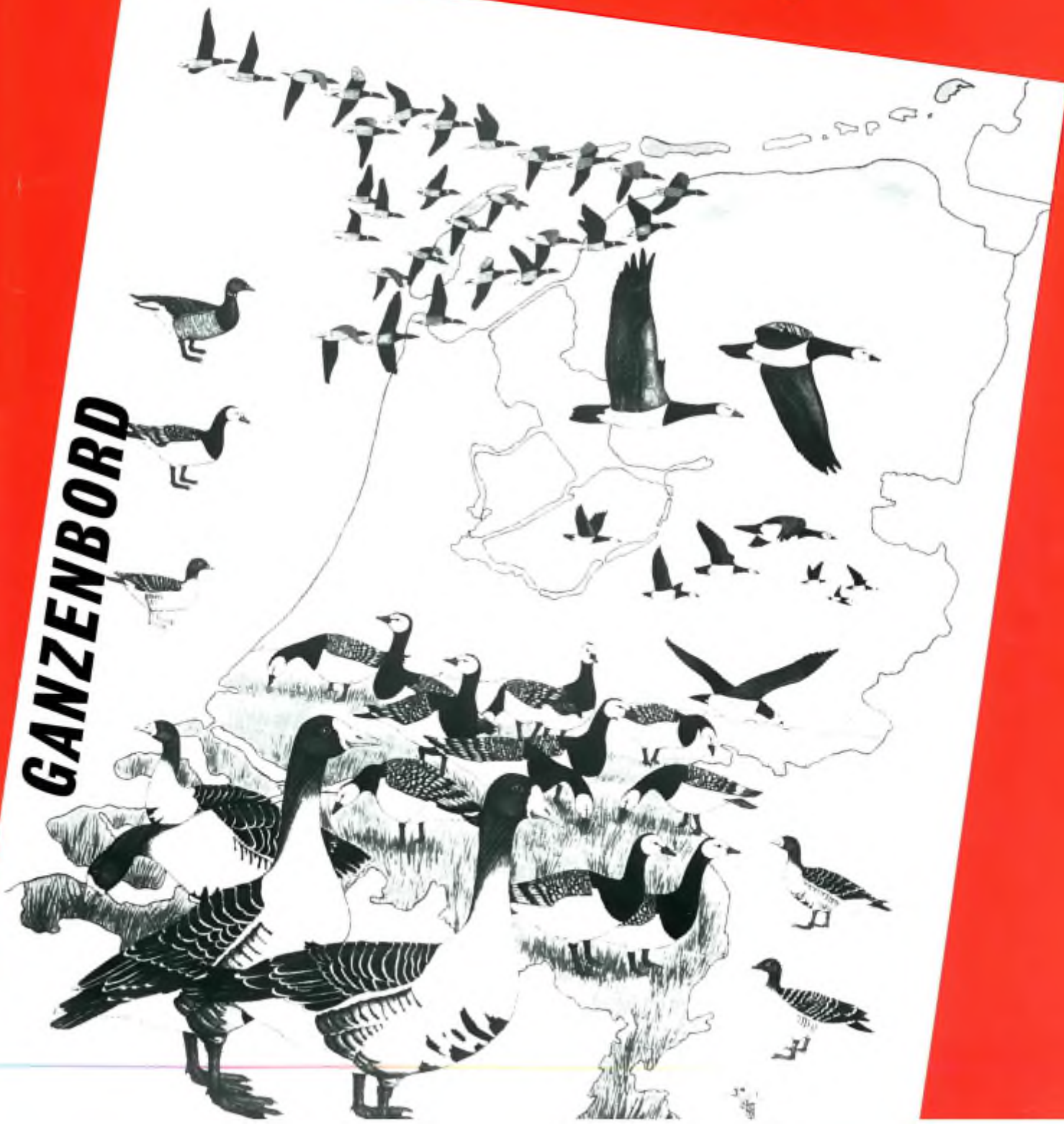
10e Jaargang nr 2 mei 1985

kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Aalscholvers
De karper
Sportvissen
Kooivogels
Ganzenjacht
De rotganzen

GANZENBORD

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus is gratis voor donateurs, die minstens f 20,- per jaar betalen. Abonnementprijs f 20,- per jaar. Losse nummers f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans, Peter Bos, Wim Ruitenbeek, Gerrit van Weess.

Vormgeving

Walter Lentjes.

Vaste Medewerkers

Ineke van den Abeele, Hans Brouwer, Remco Daalder, Ene Fimmen, Rob Musters.

Expeditie

Janine Haarbrink, Frank van de Heuvel.

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Redactieadres

Schout Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond, telefoon 04750-24281.

Adreswijzigingen opgeven aan

J. Webbink, Nassaustraat 25, 3921 BE Elst(U).

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propagieren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

R. W. Akkermans, R. Boeve-Bant, M. Brunt, W. D. Denneman, W. L. Jansen, H. Niesen, H. Pluijmakers, G. van de Sande, R. Stockmann, H. E. van de Veen, J. Webbink.

Sekretariaat

R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, telefoon 02945-1319. Bij geen gehoor: 085-336045 of 030-731176.

Penningmeester

G. van de Sande, Baandervrouwenlaan 135, 5282 TL Boxtel, telefoon 04116-78446, postgiro 3522188.

Regiogroep Limburg

SKF afdeling Limburg, Postbus 27, 6114 ZG Susteren, telefoon 04499-2848.

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de SKF knipselkrant. Deze knipselkrant is een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer samengesteld door de SKF. Abonneren door overmaking van f 15,- per jaar op rekening van penningmeester SKF te Boxtel, giro 3522188 onder vermelding „knipselkrant”. Voor het verzamelen van de knipsels vragen wij uw medewerking door ons de artikelen over jacht en faunabeheer uit uw krant te sturen. Vermeldt u wel de datum en naam van de krant? Knipsels sturen naar: SKF Knipselarchief, Schout Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond.

Inhoud Argus 1985/2

W.L. Jansen; Voor gewone en politieke dieren. 3

De afgelopen maanden zijn een groot aantal studiedagen en symposia georganiseerd, zoals een roofvogeldag, een graskarperdag en een waterwildsymposium. De SKF is er geweest. We hoorden soms verheugende dingen, maar ook enkele - wat je noemt - regelrechte stommiteiten. Leest u maar snel.

P. van Zalinge; Ichthus de vis en het argeloze vissertje. 5

De vissen zijn ouder dan de mens, maar het vissen bestaat pas sinds de mensheid op de wereld loopt. Eerst was het vissen een noodzaak: vis was voedsel. Nu is het vissen een sport. De vissen worden niet meer gegeten, de vis is een objekt. Weet een visser wel wat hij doet? Het wordt tijd dat we de vis weer als „dier” gaan zien.

E. Knegtering & F. Hess; Rotganzenbeleid mist fundament. 7

Tot schrik van de boeren en tot genoegen van de jager keren de rotganzen elk jaar naar de Waddeneilanden terug. De jagers schieten de rotganzen, omdat de boeren beweren zoveel schade te lijden. Een goed onderzoek naar de omvang van deze schade bestaat niet. Wel een onderzoek, dat aantoonde, dat afschot geen oplossing biedt. Helaas luistert de minister liefst naar de jagers. En die schieten gewoon graag.

R. W. Akkermans; Inheemse kooivogels, de garantie voor knoeiertjen. 11

Nog steeds zijn er mensen, die het houden van inheemse vogels in een volière leuk vinden. Vogelliefhebbers noemen deze mensen zich. Dit in tegenstelling tot de vogelaars, die zien de vogels liever vrij door de lucht vliegen. De SKF ook: dus op deze plaats een pleidooi voor een verbod op de wildzang.

H. van Buggenum & J. Hermans; De karper: van konsumptievis tot pootvis. 13

Wist u dat de sportvissers hun eigen „fazant” hebben? Het is de karper. Deze vissen worden in grote hoeveelheden gekweekt en daarna uitgezet in viswater om ze er vervolgens aan een haak weer uit te trekken. Men heeft zelfs een speciale variëteit gefokt, die lekker worstelt voor hij aan land is.

W. Ruitenbeek; Kun je vis kweken naast een aalscholverkolonie? 15

De OVB heeft zijn pogingen de aalscholvers van de kwekerij te verjagen min of meer opgegeven. De vogels lieten zich deze provisiekast niet ontnemen en wonnen. Goed, zegt de OVB, maar de eigenaar van de vogels moet de schade betalen. Hebben aalscholvers een eigenaar? Ja zegt de OVB. Nee zegt de RIJP, de beheerder van de Oostvaardersplassen. De rechter moet nu klaarheid brengen in deze nieuwe OVB truuk.

Van't front. 17

Het lijkt bijna een regel: waar ganzen vertoeven, vinden afschuwwekkende moordpartijen plaats. Zo was het de laatste 4 jachtdagen van 1985 raak in de Mastenbroekerpolder. Met behulp van maar liefst 150 lokganzen, schoot een groep jagers een kar vol ganzen dood. Wij waren getuige, maar konden ter plaatse niets doen.

Opgekrast. 18

De laatste jagersdomheden door ons opgetekend uit het jagerslijfblad De Nederlandse Jager.

Uit het hart. 19

Dit keer een brief van een niet-donateur. In januari heeft de SKF aan minister Braks de loden kraai toegekend wegens zijn onzalige natuurbeleid. De minister is teleurgesteld, schrijft hij ons, en denkt dat de SKF zich heeft vergist. Maar wie vergist zich nu echt?

Kort nieuws 19

Wederom hebben wij een skala aan mededelingen en nieuwtjes met betrekking tot de fauna opgetekend. Sommige dingen zijn leuk, maar andere zijn regelrechte schandaaltjes.

Op dezelfde lijn. 22

Een rubriek voor mededelingen, ingezonden door organisaties waar de SKF mee samenwerkt.

Boekbespreking 23**I. van den Abeele & W. Ruitenbeek; Pure diskriminatie. 24**

Op de Argus kinderpagina een verhaal over eksters. Merels mogen van ons mensen onbepaald regenwormen eten. Dat is de natuur, zeggen we. Eksters mogen niet zo maar merels eten. Torenvalken mogen het wel, want dat is de natuur vinden we. Wordt hier niet met twee maten gemeten? Raar toch dat diskrimineren van eksters.

KNIPSELKRANT
Stichting Kritisch Faunabeheer
verschijnt 6 maal per jaar

**NEEM 'NS 'N
ABONNEMENT**

Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer

Voor gewone en politieke dieren

W. L. Jansen

Roofvogels

De studiedag, die de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels heeft gewijd aan het droevige lot van de roofvogels, was een groot succes. Veel mensen, goede voordrachten, een uitstekende film en veel publiciteit in pers, radio en televisie. Jammer genoeg werd de zaal niet betrokken bij de discussie, want er was wel het een en ander toe te voegen aan de voorzichtige stellingen waar het forum zich over boog. Onderbelicht bleef ook de rol, die kraaienvangkooien vervullen bij de roofvogelmoord en waarvoor het Ministerie van Landbouw en Visserij klakkeloos de benodigde artikel 53 vergunningen verstrekt. Iedereen weet hoe gemakkelijk het is met deze kooien haviken en buizerds te vangen. In met kraaienvangkooien gevangen roofvogels treft het Centraal Diergeneeskundig Instituut geen hagel of vergif. Ze komen dus niet als moord in de statistieken. Aangezien kraaienvangkooien niet helpen tegen kraaien en misbruik het gebruik verergert, dienen ze zo spoedig mogelijk te worden afgeschaft.

Het is wel duidelijk in welke kringen de roofvogelmoordenaars moeten wor-

den gezocht. Alom betuigen jagers luidkeels, dat het wettig en overtuigend bewijs niet is geleverd en dat het stropers zijn, die de roofvogels doden om geld te vangen bij de preparateur. Helaas voor de jagers had de zaal vol vogelliefhebbers zo zijn eigen idee over de wareders. Het zal verhelderend werken als de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging en de Nederlandse Vereniging van Jachtopzichters zich metterdaad zouden distantiëren van deze „stropers" door het publiceren van de eerste roeyementen.

Graskarpers

De SKF bezocht eveneens de officiële beëindiging van het onderzoek naar het nut van graskarpers. Volgens de graskarperkommissie zijn graskarpers geen groot gevaar voor de inheemse fauna, althans niet erger dan waterplantenbestrijding met chemische middelen of grote machines.

Dat het schonen van watergangen in het voorjaar zeker nadelig is voor eieren en broed van amfibieën en vissen ongeacht de wijze waarop dit gebeurt, daar werd niet over gepraat. Het ging alleen

over symptoombestrijding (het verwijderen van de overmatige plantengroei). Niemand kreeg de gelegenheid op te merken, dat het werkelijke probleem de overmatige bemesting van het land is. Bij bemesting in kleine hoeveelheden tijdens het groeiseizoen worden nagenoeg alle meststoffen door het gewas opgenomen. Nu worden het gehele jaar grote hoeveelheden drijfmest gespreid, ook in maanden dat het gewas niets opneemt. Het meeste spoelt dan uit en komt in grond- en slootwater terecht. In plaats van het land wordt de sloot bemest en daar gaan de planten welig groeien. Beperking van overmatige bemesting zal het mogelijk maken het slootonderhoud grotendeels tot het najaar te beperken. De vissen en de salamanders hebben er dan geen last van. Het maakt al die ingewikkelde en milieuvijandige toestanden overbodig, ook de graskarpers. Wanneer durft het eerste waterschap te bezuinigen op het kostbare onderhoud door regels te stellen aan de bemesting?

Waterwild

Een ander uitje was het Waterwildsymposium van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging op 19 april in Hoevelaken. Een kleine honderd bezoekers, waaronder verscheidene niet-jagende ambtenaren, woonden de voordrachten bij; niet veel als men bedenkt hoevelen in ons land het waterwild te lijf gaan.

Drs. J. Rooth (Rijksinstituut voor Natuurbeheer) en dr. G. C. Boere (Staatsbosbeheer) gaven een uitstekend overzicht van aantallen watervogels en de wetlands, die ze nodig hebben. Hun voorbeelden ontleenden zij herhaaldelijk aan de steltlopers, die kennelijk niet ieders belangstelling hadden als zijnde geen bejaagbaar waterwild.

Een opzienbarende spreker was mr. G. W. Smallegange van de Christelijke Boeren en Tuindersbond. Hij besteedde een groot deel van zijn tijd aan een filippica tegen de reorganisaties van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Helaas was drs. J. Pieters, de Directeur Natuur, Milieu en Faunabeheer, die de dag geopend had en voor wie het uitvoerig betoog klaarblijkelijk bestemd was, alweer naar Den Haag vertrokken en de zaal kon er ook niets aan doen. Het leek een beetje of mr. Smallegange per ongeluk de verkeerde toespraak had meegenomen. Toch eindigde hij nog met te getuigen van zijn diepe afkeer van ganzen, smienten, meerkoeten, wilde eenden, natuurbeschermers en milieuorganisaties.

Drs. S. Siebenga, de bioloog van de KNJV, kwam met een moedig verhaal. Hij zei openlijk, dat de jacht niet in staat is in Nederland de wildpopulaties te reguleren en in aantal terug te brengen. Jacht heeft, volgens Siebenga, alleen tijdelijk effect om dieren ergens te verjagen. Dit laatste is natuurlijk ook lang niet altijd waar, maar zijn uitspraak be-

tekt wel, dat de jacht op dieren die mogelijk schade kunnen doen, gedurende vele maanden van het jaar zinloos is. Voor de beperking van schade in land en tuinbouw kan men volstaan met kortduurende verjaagacties, zolang er kwetsbare gewassen op het veld staan. Kritisch Faunabeheer wist dit altijd al wel, maar wij hadden niet verwacht dat de KNJV dit ook beseft en zelfs hardop durft te zeggen. Hopelijk komt het ook onder de aandacht van Minister Braks, zodat hij niet weer van die zinloze besluiten hoeft te nemen, zoals eind januari 1985 toen hij de jacht op ganzen voor vier dagen vrijgaf ter beperking van schade.

Privatisering

Eén van de doelstellingen van het non-sens kabinet is het bevorderen van de privatisering. Dit is het laten uitvoeren van overheidstaken door particulieren. Uiteraard, om het niet al te gek te maken, binnen door de overheid te stellen randvoorwaarden. Van tijd tot tijd hoort men verwijten, dat het kabinet niet opschiet met deze privatisering. Dan vergeet men kennelijk de Jachtwet, want onlangs nog prees mevrouw mr. K. Pop-Schuitemaker, de adjunct-direkteur van de voormalige Directie Faunabeheer, deze wet aan als een schoolvoorbeeld van privatisering.

Inderdaad geeft de jachtwet enkele randvoorwaarden en laat zij daarbinnen de jagers vrij met een aantal dieren te doen en laten wat hun goeddunkt. Of de jachtwet echt zo'n goed voorbeeld is wagen we te betwijfelen. Bij privatisering is in de eerste plaats controle door de overheid nodig op de naleving van de gestelde randvoorwaarden. Anders wordt door de uitvoerders slechts naar eigen goeddunken gehandeld. Bij de Jachtwet is die controle zeer beperkt.

De gewone politie doet wat ze kan, maar door bezuinigingen, onderbezetting en andere prioriteiten is dat zeker in het buitengebied onvoldoende. De veldpolitie doet wat meer aan de handhaving van de Jachtwet, maar deze mannen zijn meestal zelf jager en velen beschikken over intieme connecties in jagerskringen. De Algemene Inspektiedienst (AID), de speciale opsporingsbrigade van het Ministerie van Landbouw en Visserij, heeft al zoveel te controleren, dat de Jachtwet in het veld nauwelijks aan bod komt. Terwijl de buitendienstambtenaren Faunabeheer beperkt zijn in aantal en kunnen. Blijven voor de controle over de jachtopziers, die een aanstelling hebben als bijzonder ambtenaar van het korps Rijkspolitie en over opsporingsbevoegdheid beschikken.

Jachtopziers

Jachtopziers zijn altijd in dienst bij een jager of een jachtkombinatie. Behalve met de controle van de Jachtwet zijn ze ook belast met de verzorging van het jachtveld. Daardoor hebben ze zelf be-

lang bij de randvoorwaarden van de Jachtwet. Het is niet alleen een beroep met grote vrijheid van handelen en optreden, maar ook met grote verleidingen. Wie als jachtopziener niet gelooft in het nut van de wet en zijn voorschriften, zal veel met zijn geweten moeten discussiëren. Men kan het iemand nauwelijks kwalijk nemen meer fazanten uit te zetten dan toegestaan is, wanneer zijn jachttheer, waarvan hij financieel afhankelijk is, graag een zo groot mogelijk tableau heeft en het Ministerie van L&V een voor de baas te krappe vergunning afgeeft. Niemand, behalve zichzelf, controleert het. Bovendien, wie gaat proces verbaal opmaken tegen zijn werkgever? En zeker niet wanneer de werkgever daardoor zijn jachtakte verliest en jij daarmee je baan.

Wie ziet het, als je een roofvogel vergiftigt of doodt, die jouw met zorg gefokte fazanten opvreet? Wanneer een jachtopziener van iedereen altijd leert, dat kraaien schadelijk zijn voor de wildstand, de vogels of de voerkuilen, en de vaktijdschriften hem verzuimen de nieuwste wetenschappelijke inzichten mede te delen of deze zelfs belachelijk maken, dan voelt hij zich nuttig met zijn geweer, vangkooi en de duif daarin.

Het is onfatsoenlijk mensen te belasten met de controle op de door de overheid gestelde randvoorwaarden, als tevoren bekend is aan welke verleidingen zij blootstaan. Is dit nu zo'n mooi voorbeeld van privatisering? Men zou Nederland eens moeten horen als morgen de controle op de vergunningen van de Hinderwet overgelaten zou worden aan mensen in dienst van de industriële vervuilers.

Fazanten

Soms hoort de SFK positieve geruchten. Wij vernamen, dat het Ministerie van L&V niet gelukkig is met het gevoerde fazantenbeleid. Het ministerie wil de aantallen door jagers uit te zetten fazanten beperken door zich strenger aan de regels te houden. Daardoor is het aantal legaal uitgezette fazanten gedaald van 96.000 in 1979 tot 40.000 in 1984. Deze aantallen zullen nog verder ingekrompen worden. Dit tot boosheid van de jagers. Die vinden dit een onnodige beperking van hun jachtgenot en een bedreiging voor de werkgelegenheid in het jachttoezicht. Het is dus toch waar, dat jachtopziers voor een groot deel van hun tijd fazantenhoeders zijn.

Over deze materie komt een notitie van de Jachtraad. De SKF is benieuwd wat daar het zwaarst weegt: jacht of natuur. We houden u op de hoogte welke kleur deze heren bekennen.

Uw grote of kleine bijdrage graag op giro 7532 van SKF-Jubileumjaar te Den Haag onder vermelding van „SKF ganzenbord“.

Nadere informatie bel 085-336045.

Kado voor de ganzen

Dit jaar bestaat de Stichting Kritisch Faunabeheer 10 jaar. Alle reden om iets feestelijks te doen. Als jarige wil de SKF de ganzen een kado geven. Dat kan natuurlijk niet letterlijk, maar wel figuurlijk. Met de uitgifte van een „SKF ganzenbord“ willen we extra aandacht geven aan de vele belangen en bedreigingen, die ganzen op de trek tegenkomen. Vooral de sportjagers maken de ganzen het leven zuur.

Ook u zult dat ontdekken als u ons spel speelt, want dan bent u de gans. In 63 vakjes leert u het ganzenbestaan kennen en merkt u dat het hoog tijd is de ganzen in Nederland te beschermen. Want wordt u graag uit de lucht geschoten op weg naar de voedselgebieden, of misschien na gewond op aarde gestort te zijn als lokvogel misbruikt, of nooit meer te kunnen broeden na afschot van de partner.

Als u het spel speelt, blijkt wat een moeite een gans moet doen om te winnen. Want winnaar is alleen de gans, die weer veilig in zijn broedgebied aankomt en jongen voortbrengt. Wij hopen, dat alle ganzen winnaars worden. Ook u. Met de uitgifte van het „SKF ganzenbord“ willen we de Nederlanders bewust maken, zodat de ganzen kunnen winnen. Zou dat geen mooi kado voor de ganzen zijn?

Uw hulp is onmisbaar

Alle donateurs tezamen vormen de Stichting Kritisch Faunabeheer. Eigenlijk: de SKF, dat bent u. Het bestuur vraagt daarom uw bijdrage voor de uitgifte van het „SKF ganzenbord“. Het nieuwe ganzenbord is een realistische versie van het oud-Hollandse ganzenbord. De aquarellen zijn geschilderd door Ineke van de Abeele en de bijbehorende informatieve tekst is geschreven door Anneke van Swelm.

Dat is al klaar. Nu moet het geheel nog in vierkleuren op stevig karton gedrukt worden. Uw gift is onmisbaar om de uitgave van dit unieke „SKF ganzenbord“ financieel mogelijk te maken. Ons kado voor de ganzen en een mijlpaal in de tienjarige strijd voor een beter lot voor de overwinterende ganzen. Zij vragen uw hulp. Er moet maar eens een eind komen aan de nodeloze slachting onder deze trekvogels. Zou dat geen mooi kado voor de ganzen zijn?

Maak elke gans winnaar

Daarom helpt dit ganzenbord uitgeven en stort uw bijdrage op de speciale SKF-jubileumrekening en maak van elke gans een winnaar.

Ichthus de vis en het argeloze vissertje

Piet van Zalinge

De wereld der vissen staat toch maar erg ver van de wereld der mensen af. Van heel oude tijden af heeft de mens behoefte gevoeld bij het eerst aanwezige en voor de hand liggende voedsel, de groene plant, ook dierlijk voedsel te gebruiken.

Voedsel

Vooraf ter aanvulling van eiwitten is door de eeuwen heen van de vis een dankbaar gebruik gemaakt. Nog altijd wordt vis als zodanig gebruikt. En wel in een dermate grote hoeveelheid dat er zorgen zijn ontstaan over de mate waarin visvangst uit de grote zee-reservoirs toegelaten kan worden.

Symbool

De vis is wel een diersoort die in alle geleidingen van het mensbestaan zijn betekenis heeft gehad en nog steeds heeft. Uit oude religieuze symbolen is tenslotte de vis in de oude christelijke kerk het symbool van het christendom geworden.

Sport

In de tweede helft van deze eeuw is in de zogenaamde rijke landen de vis als volksvoedsel in betekenis achteruit gegaan. Het vissen is verworpen tot een vermaakselement onder de naam sport. Wij beleven thans een kultus waarin de vis met behulp van kostbaar voedsel in visvijvers heel zorgvuldig gekweekt wordt, om dan met een plechtige ceremonie, compleet met commissie van ontvangst en welkomstzoen te water gelaten te worden. Een minder sacrale behandeling brengt dan stellig een grote teleurstelling in het leven van die uitgezette dieren. Op wrede manier worden ze dan onder valse voorwendsels letterlijk aan de haak geslagen. Maar wel onder een schijnheilige naam: sportvisserij!

Zoals in Argus 85/1 een pleidooi is gehouden voor een dierlijk bestaan van de regenworm, zo wordt nu gepleit voor het bedrogen dier, de vis. Vlak voor het schrijven van dit artikel ben ik nog eens langs de waterkant gegaan. Het is aandoenlijk te zien hoe daar - ik neem aan argeloos - de sportvisser zit te genieten. Gezellig genesteld in het groen van de oevervegetatie tuurt hij, en soms ook zij, naar de kleurige dobbers. Af en toe wordt er voer uitgeworpen, dat alles in de hoop en het verlangen om „beet” te krijgen.

Sport?

Elk weldenkend mens verstaat onder sport toch fair play? Eerlijk spel, dus met een gelijkwaardige tegenspeler. Gemenigheid en vals spel hoort er niet bij. Maar wat doet de zogenaamde „sportvisser”? Is de vis een gelijkwaardige tegenspeler? Krijgt de vis tot zijn verweer ook technische instrumenten met ingebouwde verborgen scherpe haken?

Laat ik geen kwade opzet bij de „sportvisser” veronderstellen. Zoals bij de worm is

Argeloze vissers op hun stekkie. (Foto Fred Hess)

ook nu mijn veronderstelling dat de visser daar aan de oever of in het bootje, argeloos, onnadenkend, niet-wetend zit. Nogmaals, kwade opzet veronderstel ik in geen geval. Mijn vraag is dan, durven we een ogenblik doordenken? Weet men wat men doet? Wat weet de sportvisser van de vis?

Weer constateer ik dat in alle literatuur over vis en visvangst wel gesproken wordt over allerlei gedrag die de vis in doodsangst vertoont en waar de mens dan al zijn technisch vernuft tegenover moet zetten. Maar nergens gaat men in op het eigen leven van de vis die men meent te moeten vangen. Weet de visser wel welke bijzondere voorzieningen de vis aan en in zijn lichaam heeft om het leven als vis in het water te kunnen leven?

Ontstaan

Vissen, de oudste vorm van gewervelde dieren, hebben al zo heel lang de wateren van onze planeet bevolkt. De regenworm uit ons vorig artikel is een zogeheten ongewerveld

dier. Met de komst van de vis heeft een andere groep dieren de aarde bevolkt. De gewervelde dieren.

Hoe de eerste visachtigen zich ontwikkeld hebben, is onbekend. Er heeft zich een soort elastische staaf ontwikkeld in een cilindervormig lichaam met als centraal deel een zenuwstreng. Deze staaf wordt de chorda genoemd en is de voorloper van de latere wervelkolom. Vanuit dit gegeven hebben zich talloze vissoorten - men schat het aantal op meer dan 30.000 - ontwikkeld, als zijnde aanpassingen aan allerlei levensomstandigheden. Over die vormen, in grootte variërend van 11 millimeter tot 16 meter, is genoeg bekend. Prachtige afbeeldingen in allerlei boeken over de vissen der wereld, televisieuitzendingen over de wonderen in de dierenwereld, ze zijn ongetwijfeld bekend. De vraag blijft over, weet u werkelijk het fijne van de vis? Dat heel bijzondere, die heel aparte eigenschappen waardoor de vis zijn leven in het water kan leven, dat willen we graag nog eens vertellen. Wij nemen daar duidelijkheidshalve de ons bekende vissen uit het zoete water als voorbeeld voor.

Bouw

Het algemene beeld van de vis ziet u op de tekening. Het is de karper, *Cyprinus carpio* L. Een spitse snuit, lichaam gestroomlijnd, de verticale stand van de staart, de stand van de rug- en aarsvin, al deze eigenschappen maken, dat het dier zich een weg door het water kan banen. Borst- en buikvinnen alsmede de staart hebben tot taak het dier de gewenste richting te geven. Het eigenlijke geraamte is maar licht gebouwd. Het lichaamsweefsel heeft een dichtheid die vrijwel gelijk is aan de dichtheid van het water waar het dier in vertoeft. Dit is voor elke vissoort verschillend. Bijgevolg is het dier in water vrijwel gewichtloos en heeft elke vissoort zijn eigen diepte in het water, waar hij bij voorkeur zwemt en waar het voedsel dat hij nodig heeft het beste te vinden is.

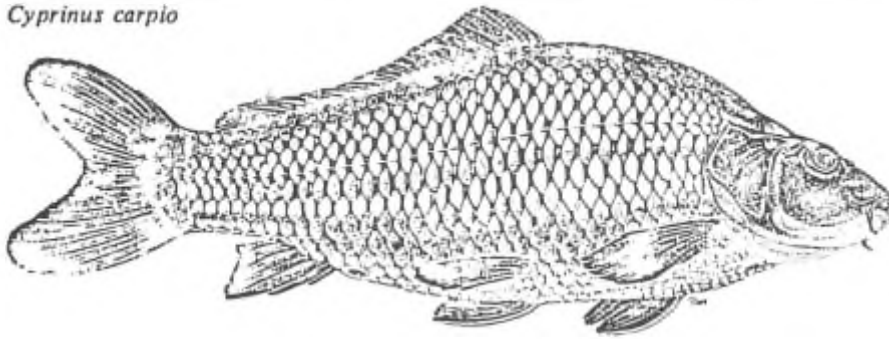
Water

Water is inderdaad hét element waar de vis in moet leven. En dat om verschillende redenen. Water is zijn leefmilieu, waar zijn voedsel en zijn ademhalingslucht te vinden is. Zijn lichaam is volkomen aan dat verblijf in het water aangepast. Laten we met zijn huid beginnen.

De huid van de vis verschilt totaal met onze huid. Wij hebben aan de buitenkant een laag dode cellen. Het lichaam van de vis daarentegen is aan de buitenkant begrensd door een volkomen levend weefsel van levende cellen. Die cellen kunnen bij de vis levend zijn, omdat heel zijn leven zich afspeelt in water. Water is immers een voorwaarde voor leven; huidcellen aan de lucht blootgesteld gaan dood, onze opperhuidcellen zijn dode cellen, zij hebben de functie de onderliggende levende cellen te beschermen.

Glad als een...

Hoewel aan de voorwaarde voor leven, namelijk water, is voldaan, beschermt de vis

Cyprinus carpio

De karper, een geliefde sportvis. (Tekening Piers Hayman)

toch nog die levende huid met een slijmlaag. En wel om verschillende redenen.

Slijm maakt de huid glibberig, dus glijdt de vis gemakkelijker door het water. Bovendien is het dier dan beschermd tegen het indringen van bacteriën, schimmels en parasiterende diertjes.

Dé grote betekenis van de slijmlaag ligt echter in het feit dat door bijzondere werking van dat slijm er een evenwicht ontstaat tussen het water buiten en het water binnen in zijn lichaam. Wij kunnen ons maar korte tijd volledig in water ophouden. Water zou door onze huid naar binnen dringen. Denk maar aan de enorme vetlaag waarmee Kanaalzwemmers hun lichaam moeten invetten.

Het is zonder meer duidelijk dat de vis, met droge of natte hand, aangepakt, een beschadiging van de slijmlaag oploopt.

Pantsering

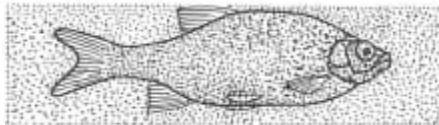
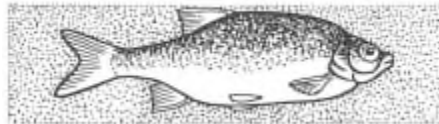
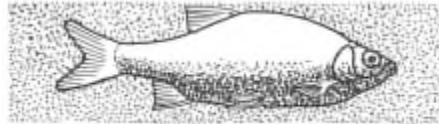
Onder die levende huid heeft de vis nog een andere bijzonderheid. Het zijn de bekende schubben. Schubben zijn enigszins te vergelijken met bijvoorbeeld onze nagels. Dus dood materiaal, afkomstig van levende cellen. Toch gaat de vergelijking niet helemaal op. Bij de vis ligt over de dode schub nog een levende laag. Die laag is in de regel heel dun, maar bij de paling bijvoorbeeld heel dik, zó dik dat de schubben niet te zien zijn. Zo glad als een aal.

Jaarringen

De schubben geven aan het visselichaam een extra bescherming. Het is een stevigheidsweefsel, maar dan wel van een bijzonder soort. Omdat het aantal schubben bij een vis constant is, dus bij het ouder worden niet in aantal toeneemt, zullen ze met de vis mee moeten groeien. Dat gebeurt dan ook, het materiaal is immers afkomstig van levende cellen. Die cellen zijn afhankelijk van het voedselaanbod, de groei der schubben derhalve ook. In de zomermaanden met veel voedselaanbod zal de afzetting groter zijn dan in de winter. Er ontstaan dus groeiringen, enigszins te vergelijken met de jaarringen van een boom. Bestudering van de schub van een vis geeft zodoende een beeld van zijn leven. Op die manier is de ouderdom van de vis te bepalen. Een microscoop is er uiteraard wel bij nodig.

Countershading

Het water is het element voor de vis, daar hoort hij thuis. Natuurlijk is er de bedrei-

Countershading. (Foto Piers Hayman)

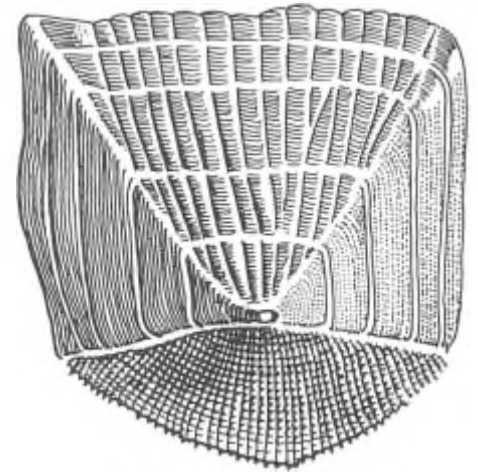
ging van sterkere soorten. Het is in de natuur immers eten en gegeten worden.

Natuurlijk beschikt de zwakkere vis over een beveiligingssysteem, niet alleen is voor hem de vlucht hét middel tegen aanvallen (de mens beseft dat nog steeds niet, bij hem is het: sla je mij, ik sla je weer), ook de kleur is voor de vis - trouwens voor alle dieren - heel belangrijk. Het licht valt boven op het water en dringt tot op een bepaalde diepte door. Het gevolg is, dat het licht aan een voorwerp in het water, in dit geval aan de vis een lichte bovenkant en een donkere onderkant geeft. Op de tekening is deze situatie weergegeven.

De zijanten van de vis vertonen echter een geleidelijke overgang van de lichte boven- naar de donkere onderkant, zodanig dat er een egale kleur ontstaat. Hoe kan dat? Wel, de kleur van de vis zelf is aan de bovenkant donker, aan de onderkant licht. Dus het eerstgenoemde lichteffect wordt door de huidskleur opgeheven. Een naderende vijand ziet met zijn ene oog op zij maar één vlak en herkent er geen prooidier in. Voorwaarde is natuurlijk dat de bedreigde vis zich niet beweegt. Dit veiligheidssysteem noemt men countershading (tegen-schaduw).

Ademhaling

Ook de ademhaling is geheel ingesteld op het leven in water. De zuurstof moet uit het water komen. Daartoe hapt de vis water, intussen de kieuwdeksels van de kieuwen dicht houdend. De bek vult zich dan helemaal met water, de wangen bollen zich. Daarna wordt de bek gesloten en gaan de kieuwdeksels open. Het water stroomt dan over de helrode kieuwen die rijk voorzien

Visschub met jaarringen. (Tekening Piers Hayman)

zijn van bloedvaten. De in het water aanwezige zuurstof wordt opgenomen en het in het bloed aanwezige koolzuurgas afgegeven. Een vis uit het water gehaald stikt. Immers het kieuwsysteem klappt dicht. Een vis, spartelend aan de haak van een vistuig, krimpt niet alleen van de pijn die de haak, tot bloedens toe, veroorzaakt, maar hij strijdt bovendien nog tegen het verstikkingsleed. Dringt dit wel door tot het „argeloze” vis-sertje?

Zwemblaas

Een merkwaardig orgaan bij sommige vissen is de zwemblaas. Het is een ruimte, met lucht gevuld, die kan dienen om de vis op een bepaalde diepte te doen zweven. De lucht compenseert namelijk het gewicht, dat de spieren en het vlees met zich meebrengt, zodanig dat het soortelijk gewicht gelijk aan water wordt.

Wij vijf, zij zes

Vissen beschikken over dezelfde zintuigen als wij. Maar... zij hebben bovendien nog een zesde zintuig. Het zogenaamde zijlijn-zintuig. Het is een orgaan dat meestal goed te zien is als een lichtgekleurde lijn, die in de lengterichting op de linker- en rechterzijde van het dier verloopt. Die lijn is ontstaan door de aanwezigheid van een rij openingen, in of tussen de schubben. Die openingen staan binnen in het lichaam in verbinding met een centrale buis vlak onder de huid. In die buis bevinden zich zintuigcellen die via een zenuw met de hersenen verbinding hebben. Komt nu een waterstroom tegen de zijkant van de vis, dan geeft de kracht van die waterstroom een impuls naar de hersenen en de vis ontvangt informatie. Op die manier voelt de vis al zwemmend obstakels, weet hij belagers te ontvluchten en kan hij zijn prooi bemachtigen.

Uw antwoord

Zou het nu nog zin hebben te discussiëren over de vraag of de vis gevoel heeft? Zou het aangenaam zijn voor de vis om uit zijn element, het water, gehaald te worden, bungeleend aan een haak die dwars door de delen van zijn bek gaat? Zoekt u ontspanning door een dier leed te bezorgen?

Heeft de mens het recht om de rechten van het dier zó te negeren?

Rotganzenbeleid mist fundament

Edo Knegtering, Fred Hess

In 1982 werden voor het eerst afschotvergunningen verleend voor rotganzen op Terschelling. In 1984 mochten voor het eerst ook op Texel jagers op deze ganzen schieten. Nu ook in 1985 weer vergunningen voor beide eilanden zijn verleend lijkt het er op, dat wat eerst als een „proef” begonnen was, nu elk jaar herhaald gaat worden. Een aantal keren is in Argus over de rotganzenaffaire geschreven. Dit artikel geeft een overzicht van de gebeurtenissen die zich tot nu toe hebben afgespeeld en probeert een aanzet te geven voor een beter beleid.

Zwartbuikrotgans

De problematiek betreft een van de drie ondersoorten van de rotgans, de zwartbuikrotgans (*Branta bernicla bernicla*). Afhankelijk van het broedsukses keren de ganzen, al dan niet met jongen, in de loop van september en oktober terug van hun voornaamste broedgebied, de kust van het Taymyr-schiereiland in Noord-Siberië. Ze overwinteren langs de kusten van West-Europa. Van januari tot in maart trekken de vogels uit Frankrijk, Engeland en Zuidwest-Nederland naar het Waddengebied. In april en mei bevindt zich daar bijna de hele wereldpopulatie, waarvan 35-45% in het Nederlandse deel. Eind mei vertrekken de rotganzen massaal naar Noord-Siberië. In de herfst fourageren de rotganzen voornamelijk op het wad.

In de wintermaanden vormt kultuurgras de voornaamste voedselbron, terwijl de rotganzen half april overschakelen op de kweldervegetatie. Dit hangt samen met de verteerbaarheid van de voedselplanten voor rotganzen (Boudewijn, 1984). Het waddengebied is in het voorjaar van groot belang, omdat ze hier hun reserves opbouwen voor de trek naar, en het verblijf in hun broedgebieden. Daar moeten ze, behalve het broeden en verzorgen van de jongen ook nog ruïen. Tijdens het voorjaarsverblijf ontstaan de voornaamste conflicten met de landbouwers. Dat maakt dat een zorgvuldig beleid zo belangrijk is.

Overzicht van gebeurtenissen

Het gerommel op Terschelling begon begin 1981 pas goed op gang te komen. Kaasboer Cees Cupido uit Lies wilde actie tegen de rotganzen ondernemen. Wat in eerste instantie via de plaatselijke afdeling van de Friese Maatschappij van Landbouw niet lukte, kreeg de man wel klaar via de Terschellinger Vereniging voor landbouwonderwijs. Zijn vrouw was secretaresse daarvan. Op 17 februari van dat jaar werd een brandbrief naar het ministerie van landbouw en Visserij geschreven. Omstreeks die tijd was jager J. Smit, de tandarts van West-Terschelling, bezig met de fusie van een aantal jagersverenigingen, de Terschellinger afdeling van genoemde Friese Maatschappij van Landbouw en wat ongeorganiseerde eilanders. Zijn fusieproduct luistert naar de verhullende naam Wildbeheerenheid Terschelling (WBET).

Naar aanleiding van de brandbrief vond er overleg plaats op 4 december 1981. Een groot aantal instanties, onder andere de toenmalige Directie Faunabeheer van het ministerie van Landbouw en Visserij, het Staatsbosbeheer en de WBET waren aanwezig. Smit liet destijds weten twintig afschotvergunningen voor de rotganzen te willen hebben, geldig van maar liefst 15 oktober tot 1 juni daaropvolgend. Zover is het gelukkig nooit gekomen. Op 16 februari 1982 toen een tweede overleg gevoerd werd, lanceerde men een zogeheten verjaagplan. Dit impliceerde kortgezegd het verjagen van de ganzen uit de polder naar de kwelders, eerst goedschiks (lichtkogels, vuurpijlen, voetzoekers en ansiapistolen), daarna, indien men het nodig achtte, kwaadschiks (afschot). Tevens zou het voor ganzen geschikte kwelderareaal met 50 ha worden uitgebreid en moest het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) de uitvoering en de effecten van de verjaging onderzoeken.

Begin februari kwam de inventarisatienota van de WBET uit (Smit, 1982). Er staat onder andere het volgende in: „De proef zal een drietal jaren worden voortgezet om de resultaten over enkele jaren te kunnen vergelijken. Aan de hand van opgedane ervaringen kunnen verfijningen worden aangebracht.”

Op 25 februari werd bekend dat de toenmalige landbouwminister De Koning bereid was afschotvergunningen te verlenen. Op 30 maart werden de eerste artikel 53-vergunningen verstrekt, geldig van 3 t/m 7 april. Op 1 april ging er van de WBET een vertrouwelijk schrijven uit met tips voor de jagers, waarin werd gewaarschuwd voor foto's. De geschoten ganzen moesten in ondoorzichtige plastic zakken worden gestopt. Op 3 april begon inderdaad het afschieten. Na het aflopen van de vergunningen werd nog twee maal een reeks vergunningen verstrekt, waarvan de laatste geldig was op 29 mei. Telkens mochten maximaal twee jagers per dag jagen.

In september kwam het RIN-rapport „Effecten van verjaging van rotganzen uit de Terschellinger polder in het voorjaar van 1982” uit. De meningen bleken verdeeld, maar uit het rapport bleek dat het verjaagplan, getoetst aan de doelstellingen, een mislukking was geworden. In september verscheen ook een evaluatierapport van Directie Faunabeheer.

Rotganzen op een weiland. (Foto Fred Hess)

Op 10 februari 1983 liet minister Braks, opvolger van De Koning, de vaste Commissie van Landbouw weten dat de proef wellicht ook op de andere waddeneilanden en in Zeeland zou moeten worden voortgezet. In het voorjaar van 1983 werd door Braks totaal zeven keer een reeks vergunningen verleend aan de Terschellinger jagers. In een brief van 3 november aan de Jachtraad liet Braks weten er niets voor te voelen voldoende fouragegebieden voor ganzen te waarborgen door middel van beheersovereenkomsten met boeren. Jachthouders en grondgebruikers moeten de problemen maar oplossen, aldus Braks. In het voorjaar van 1984 werden door de minister opnieuw afschotvergunningen voor Terschelling verleend voor maximaal 2 jagers per dag en voor het eerst ook voor Texel, voor maximaal 3 jagers per dag. In 1985 tenslotte, mochten de jagers op Terschelling wederom met twee man per dag rotganzen schieten, terwijl het aantal Texelse jagers werd uitgebreid tot vier per dag.

Teveel rotganzen?

Zijn er teveel rotganzen? en de vervolgvraag: wie bepaalt dat? Voor Smit is het eenvoudig. Volgens hem „zitten we met een forse populatie opgescheept” (Smit, 1982). In het „Wildbeheerrapport 82/83” dreigt zijn WBET met „een terugbrengen van een overvloedige rotganzenpopulatie”.

De wereldpopulatie van de rotgans is zich feitelijk aan het herstellen. Hoewel de teruggang van het aantal rotganzen in de jaren dertig aanvankelijk geweten werd aan het wegvallen van de toen voor de vogels belangrijke voedselbron groot zee gras (*Zostera marina*), bleek later de uitermate zware jachtdruk een veel waarschijnlijker oorzaak van de enorme achteruitgang (Ebbing, 1984). In 1950, 1954 en 1966 sloten respectievelijk Nederland, Engeland en Frankrijk de jacht op rotganzen. Een licht herstel trad op, maar nadat Denemarken in 1972 de jacht sloot, was het herstel spectaculair (Ebbing, 1984).

Zowel tien jaar voor als tien jaar na 1972 was het percentage jongen gemiddeld iets meer dan 22%. Het sterftepercentage daalde echter van gemiddeld 22,4% voor, tot 13,7% na 1972 (Ebbing, 1984). In het seizoen 1960-61 bedroeg de wereldpopulatie zo'n 22.000 vogels. Tien jaar later waren er

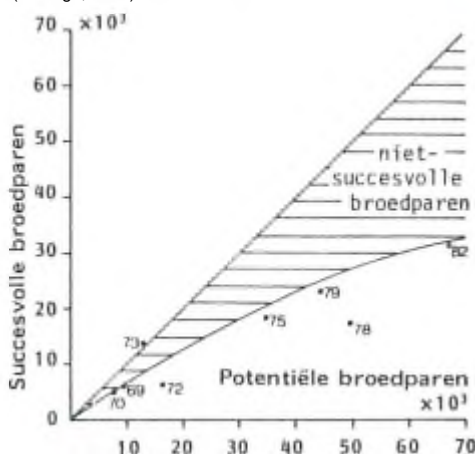
41.000. In de seizoenen 1980-81, 1981-82 en 1982-83, bedroegen de aantallen zwartbuikrotganzen respectievelijk 147.000, 117.000 en 203.000. Zijn deze aantallen zorgwekkend? Men moet zich realiseren dat dergelijke getallen op wereldschaal gezien klein zijn. Dat plaatselijk hoge aantallen voorkomen valt niet te ontkennen. Wat betreft de toename hoeft men geen vrees te hebben. Er blijkt een voortreffelijk natuurlijk regulatiesysteem te bestaan: het aantal succesvolle broedparen neemt relatief af bij het stijgen van de populatie (zie figuur 1).

Hoe schadelijk zijn rotganzen?

Rotganzen worden door landbouwers beschuldigd van alles en nog was. Cees Cupido vreesst zelfs dat rotganzen een bedreiging zijn voor de weidevogelstand. Hij weet kennelijk niet dat rotganzen geen predatoren zijn (als predatoren al bedreigend kunnen zijn voor de stand van hun prooidieren) en geen concurrenten zijn wat betreft voedsel en nestplaatsen.

Rotganzen zouden ook door betreding de structuur van de bodem zodanig verdichten, dat sprake is van schade. Afgezien van het gegeven dat de per oppervlakte uitgeoefende druk door eveneens op het gras verblijvende schapen tien keer hoger ligt dan die van een zware rotgans, zijn de effecten op de bodem door betreding door ganzen gemeten. Het in 1984 door de Stichting voor Bodemkartering uit Wageningen gehouden onderzoek, had betrekking op gebieden in Zuidwest-Friesland die bezocht werden door zwaardere ganzen zoals kolganzen en grauwe ganzen, maar ook door brandganzen en kleine rietganzen. Er bleken geen meetbare verschillen in factoren als doorlatendheid, draagkracht en vochttoestand van de bovengrond, tussen wel en niet door de ganzen betreden percelen. Hoewel onderling wel variatie in waarden bestond, bleek geen effect door ganzen aan te tonen te zijn. Dezelfde percelen worden ook onderzocht door het eveneens in Wageningen zetelende Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek (CABO). Gekeken wordt naar schade door ganzen aan cultuurgewassen in verband met schadetaxatie. Na één seizoen onderzoek kwam men al tot opmerkelijke resultaten. Het verlies door ganzenvraat vermindert

Figuur 1. Natuurlijke regulatie van het broedsucces bij de zwartbuikrotganzen. Bij een toenemend aantal potentiële broedparen neemt het aantal succesvolle paren af. (Ebbing, 1984)

Konklusie RIN-rapport 82/10

1. Op Terschelling waren in 1982 geen alternatieve voedselterreinen voor de rotganzen die in de polder fourageren, beschikbaar.

2. Voor het begin van de verjagingsacties met het geweer is er nauwelijks geprobeerd de rotganzen te verjagen. Het aantal rotganzen in de polder was in deze periode vrijwel gelijk aan dat in maart 1981.

3. Na het begin van de verjaging met het geweer (3 april) werd er vergeleken met de daaraan voorafgegaande periode ongeveer zesmaal zo intensief opzettelijk verjaagd. De rotganzen werden riller. Er kon niet vastgesteld worden of afschot of een andere factor de rotganzen riller maakte, omdat ook het aantal andere verstoringen na 2 april sterk toenam.

4. Uit de terugkeer in de polder van individueel gemerkte individuen blijkt na 2 april geen verschil in effectiviteit tussen de toegepaste verjaagmethoden.

5. De afname van het gebruik van de polder is niet gepaard gegaan met een toename van het gebruik van de Groede en de Boschplaat. Gezien de natuurlijke voorkeur in de periode april-mei voor kweldergebieden is het feit dat in deze periode nog rotganzen in de polder fourageren alleen te verklaren uit het gegeven dat de maximale draagkracht van deze kweldergebieden bereikt is. Intensieve verjaging uit de Terschellinger polder heeft ertoe geleid dat het gebruik van dit gebied als fourageerterrein in april en mei duidelijk is afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren.

6. Op grond van tellingen lijkt het aannemelijk dat de van Terschelling verdreven rotganzen naar Ameland en de Friese kust gegaan zijn.

7. In 1981 werd gekonstateerd dat de Vlielandse rotganzen vooral in maart de Terschellinger polder bezoeken en in de loop van april weer grotendeels terugkeren naar Vlieland. Door de verjagingsactie in de Terschellinger polder lijken deze Vlielandse rotganzen in 1982 in nog sterkere mate in april naar Vlieland teruggekeerd te zijn.

8. De gewichten van de op Terschelling gebleven rotganzen waren vlak voor het vertrek naar de broedgebieden hoog. Over de konditie van de van Terschelling verjaagde rotganzen is niets bekend.

9. Gezien de hoge gewichten van de rotganzen in mei op de Grieën (Terschelling) en in het Waddengebied van Sleeswijk-Holstein, zijn de weers- en voedselomstandigheden laat in het voorjaar van 1982 zeer gunstig geweest voor rotganzen.

(Bron: Thissen & Bruggeman 1982)

snel en hoewel het aanbod van gras (vroegesneede) geringer is, blijkt het wel van een betere kwaliteit te zijn, aldus een voorlopig projectverslag van het CABO.

Slechts voor zover rotganzenbezoek op cultuurgrasland zich beperkt tot de eerste twee tot drie maanden van het jaar zijn de uitkomsten van het onderzoek van belang. In maart en april vindt er bij rotganzen een verschuiving plaats in voorkeur naar de kwelders plaats, terwijl in mei sporadisch op cultuurgras wordt gefourageerd (Ebbing, 1984). Er zijn echter altijd nog groepen rotganzen, die bij gebrek aan kwelders, zoals op Texel, tot vlak voor het vertrek naar Siberië op cultuurgras verblijven.

Dit maakt een vergelijking met de CABO-situatie onmogelijk. Specifiek onderzoek naar opbrengstderiving door rotganzen is dan ook zeer dringend gewenst. Pas daarna kan een afdoend antwoord gegeven worden op de vraag hoe schadelijk rotganzen zijn.

Verskillende interpretaties

De uitkomsten van het RIN-onderzoek werden op zeer verschillende wijze geïnterpreteerd. Het zal niemand verbazen dat Smit het slagen van het plan wilde aantonen. Hij deed dat door het uit de polder verjaagd zijn van de ganzen te benadrukken. De bedoeling was echter dat de rotganzen naar de Boschplaat en de Groede zouden vertrekken en dat was niet het geval (konklusie 5). Integendeel de problemen bleken te zijn verplaatst, doordat de ganzen naar elders waren uitgeweken (konklusie 6 en 7).

In de Nederlandse Jager schrijft de jagen-tandarts: „Er zijn vlak vóór het vertrek nog ruim honderd ganzen gevangen en deze wogen gemiddeld 1650 gram, ondanks de verjaging!” De ganzen waarover hij spreekt zijn echter niet de verjaagde en verontruste ganzen. Die zijn van het eiland weggejaagd en over hun konditie is niets bekend (konklusie 8). Dat wetenschappers niet altijd in Smit's straatje passen blijkt als hij zich met zijn WBET in 1984 afvraagt: „of het nu nodig is steeds weer rotganzen te vangen en te wegen?”

In het al eerder genoemde evaluatierapport van de Directie Faunabeheer werd met betrekking tot het RIN-onderzoek plotse-ling betwijfeld of de „personele bezetting kwantitatief toereikend was”. Verder werd gesteld dat er „onvoldoende aanwijzingen zijn om te konkluderen dat de problemen verplaatst zijn naar andere gebieden”. Zoals gezegd, staat echter vast, dat een afname in poldergebruik niet gepaard is gegaan met een toename in kweldergebruik (konklusie 5).

De twijfel van de toenmalige Directie Faunabeheer, later overgegaan in de Directie Natuur Milieu en Faunabeheer, is geen aanleiding geweest voor deze overheidsinstan-tie het onderzoek te laten continueren of uit te breiden. Men ging onder verantwoorde-lijkheid van minister Braks onverdroten door met het verlenen van afschotvergun-ningen. Van toetsen van de effecten door het RIN was geen sprake meer.

Hoewel de Directie Faunabeheer ener-zijds de wetenschappelijke konklusie, dat er

Onderzoek aan rotganzen. (Foto Fred Hess)

geen verschil in effectiviteit tussen de toegepaste verjaagmethoden gebleken was (konklusie 3 en 4), aanvaardde, hechte men anderzijds merkwaardig veel waarde aan de voorspelbare „konstateringen” van de (ver)jagers dat „verjaging met de gebruikelijke middelen (dus exclusief het geweer) geen sukses opleverde”.

Minister Braks maakte het echter wel heel bont door te stellen dat „het geweer nog steeds het meest effectieve middel van verjaging is”. Deze onzinnige uitspraak deed de bewindsman begin 1983 tijdens een overleg van de vaste Commissie van Landbouw, waarbij de rotganzen aan de orde kwamen.

De uitleg die de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels aan het RIN-rapport gaf was heel duidelijk: „Het door de minister beoogde doel, verjaging naar natuurgebieden op Terschelling, is niet bereikt. Het experiment is mislukt omdat het probleem slechts is verplaatst”.

Naar een ander beleid

Het tot nu toe gevoerde beleid rammelt aan alle kanten. Mogelijk daarom zijn de Terschellinger jagers zo bang voor pottekijkers. Een ander beleid, gericht op een verantwoord beheer is dringend gewenst.

Het scheppen van voldoende fourageergebieden is op zich zelf een goed middel om de druk op landbouwgebieden te verminderen.

Tien jaar geleden werd door de overheid op Texel een boerderij gekocht met 100 ha grasland: een rotganzenreservaat. Pas toen de opvangcapaciteit voldoende was gingen men over tot het weren en verjagen van de ganzen in de omliggende landbouwgebieden. Dit gebeurde tot nu toe zeer zorgvuldig door een professionele verjager van Staatsbosbeheer. Niet alles verliep echter naar wens. De graslanden van het reservaat op Texel werden verpacht aan een schapenhouder. Dit met het idee dat een zekere mate van bedrijfsvoering inpasbaar moet kunnen zijn. Helaas ging de man over tot het gedeeltelijk scheuren van het gras, om er vervolgens erwten in te zaaien.

En van de met van het Staatsbosbeheer afkomstige geld gebouwde schapenstal maakt hij nauwelijks gebruik. Zo kon het gebeuren dat gedurende de tijd dat de weilanden voor rotganzen bestemd waren, er schapen graasden, zodat er voor de rotganzen geen plaats was.

Wil men besluiten ganzen te gaan verjagen van landbouwgebieden, dan is het een vereiste dat in de nabijheid, zowel kwantitatief als kwalitatief voldoende fourageergebieden aanwezig zijn. Daar moet dan rust gegarandeerd kunnen worden. Recent onderzoek naar verstoring van kleine rietganzen toont aan dat niet alleen de met het vliegen verloren gegane tijd aan grazen wordt ingehaald, maar dat tevens een extra compensatie van 1 à 2 minuten grazen per minuut vliegen plaatsvindt (Schilperoord en Schilperoord-Huisman, 1984). Duidelijk is dat met slechts botweg verjagen de problemen niet alleen worden verplaatst, maar ook versterkt.

Een in 1984 verschenen RIN-rapport „Richtlijnen voor het beheer van rotganzen

Foto Fred Hess

in het Nederlandse waddengebied" biedt goede alternatieven voor het huidige beheer. Zo is een al besproken structurele oplossing de aankoop van kultuurgraslandreservaten en als overbrugging naar een blijvende oplossing: het sluiten van beheersovereenkomsten met boeren. Dit zal zeker nodig zijn, omdat de totale oppervlakte geschikte kwelders in het Waddengebied momenteel onvoldoende is en (met de indijking van Friesland buitendijks) nog zal afnemen. Rekening houdend met de floristische waarden zou de draagkracht van sommige kweldergebieden verhoogd kunnen worden door deze 's zomers te laten beewiden.

Kompensatie van opbrengstderiving door boeren, waarmee beheersovereenkomsten zijn afgesloten kan in nature worden uitgedrukt. In Schotland zijn daarmee goede ervaringen opgedaan.

Niet wenselijk is het bemesten van kwelders: de voedselplanten zijn dan te vroeg en dus op een verkeerd moment geschikt voor de rotganzen, die tot eind mei goed verteerbaar voedsel nodig hebben. Wel is het mogelijk door bemesting in de herfst de draagkracht van kultuurgrasland te verhogen

Verjaging van rotganzen op Texel met draden en wimpels. (Foto Fred Hess)

(Ebbinge e.a., 1983).

Wat betreft het gebruik van verjaagmiddelen kunnen nog wat opmerkingen gemaakt worden. Het onnodig gebruik van het jachtgeweer is voor ons ethisch niet aanvaardbaar. Er is nooit aangetoond dat het geweer effectiever is dan andere middelen, als het gaat om verjaging. Bovendien zijn er belangrijke neveneffecten (aangeschoten dieren, lood in het milieu).

Bedroevend

Het beleid van minister Braks is bedroevend. Zelfs de toch al hoofdzakelijk uit jagers, dan wel jachtgezinden bestaande Jachtraad bleek „ongerust over het feit dat het niet in het voornemen van de minister lag om met landbouwers/eigenaren beheersovereenkomsten aan te gaan, die gericht zijn op het waarborgen van voldoende fouragegebieden voor wilde ganzen". Van een minister met zoveel onwil valt helaas niet veel goeds voor de komende tijd te verwachten, vrezende we.

Gezien de strijdigheid van het rotganzenbeleid met een goed natuurbeheer heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer al in 1982 een AROB-procedure aangespannen bij de Raad van State. Op 17 april 1984 is er een tussenvonnis geweest en konden beide partijen (SKF en Ministerie van L & V) nieuwe argumenten aanbrengen. Daarna is de zaak weer aangehouden. De kwestie ligt blijkbaar heel moeilijk, want drie jaar na aanvang, is in de zaak nog steeds geen definitieve uitspraak gedaan.

Geraadpleegde bronnen

- Anonymous, 1982. Evaluatie experiment beheer van Rotganzen op Terschelling, rapport, Ministerie van Landbouw en Visserij, Directie Faunabeheer, Zoetermeer.
- Anonymous, 1984. Onderzoek naar schade door ganzen aan cultuurgewassen in verband met schadetaxatie, tussenrapport, Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek, Wageningen, projectverslag 19: 343 - 345.
- Anonymous, 1984. Rapport van de Commissie uit de Jachtraad over ganzenbeheer en ganzenschade. Jachtraad, 's-Gravenhage.
- Anonymous, 1983. Wildbeheerrapport 82/83, rapport, Wildbeheereenheid Terschelling, Terschelling.
- Anonymous, 1984. Wildbeheerrapport 1984, Wildbeheereenheid Terschelling, Terschelling.
- Boudewijn, T., 1984. The role of digestibility in the selection of spring feeding sites by Brent Geese, *Wildfowl* 35: 97 - 105.
- Daalder, R., 1982. Rotganzen op Terschelling, ongewenste vreemdelingen, *Argus* 7(4): 9 - 10.
- Dekker, L. W. en A. G. M. Nordkamp, 1984. Onderzoek naar de invloed van betreding door wilde ganzen op de doorlatendheid, natheid en draagkracht van de bovengrond van vier graslandpercelen in Friesland, Rapport nr. 1812, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Ebbinge, B., T. Boudewijn en P. Postma, 1983. Onderzoek naar het effect van herfstbemesting op de draagkracht van grasland voor rotganzen, RIN-rapport 83/13, Rijks Instituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Ebbinge, B. S. en T. Boudewijn, 1984. Richtlijnen voor het beheer van rotganzen in het Nederlandse waddengebied, RIN-rapport 84/4, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.
- Jong, H. de, 1984. Het rotganzenreservaat Zeeburg op Texel, *De Graspieper* (4): 83 - 88.
- Schilperoord, L. en M. Schilperoord-Huisman (1984). Verstoring van Kleine Rietganzen in Zuidwest-Friesland, *Het Vogeljaar* 32(5): 225 - 234.
- Smit, J. M., 1982. Inventarisatienota Wildbeheereenheid Terschelling, Wildbeheereenheid Terschelling, Terschelling.
- Smit, J. M., 1982. Rotganzen zijn rotganzen, *De Nederlandse Jager* (13): 455 - 457.
- Swelm, N. van en G. van Weess, 1982. Rotganzen op Terschelling, *Argus* 7(2): 17 - 18.
- Thissen, J. B. W. en J. H. Bruggeman, 1982. Effecten van verjaging van rotganzen uit de Terschellinger polder in het voorjaar van 1982, RIN-rapport 82/10, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.

Inheemse kooivogels, de garantie voor knoeierij en

Reinier Akkermans

De Vogelwet beschermt, behalve mus en spreeuw, alle inheemse zangvogels. Het vangen, doden, verkopen en bezitten van deze beschermde vogels is verboden. Een uitzondering vormen de „kooivogels”. Hieronder verstaat men een zevental soorten, die men in de volière mag houden. Het betreft merel, putter, kneu, vink, groenling, sijs en geelgors. Het bezit van deze soorten is toegestaan, maar het vangen, vervoeren, verkopen of doden is verboden.

Voor het vangen van zangvogels wordt sinds 1947 geen vergunning meer afgegeven. Terwijl voor het vervoer van de kooivogels in 1984 een nieuw type vergunning is ingevoerd. Fokken wordt toegestaan, het vangen daarentegen niet. Zangvogels worden geen 40 jaar oud. Legale wildvang kan derhalve in Nederland niet meer aanwezig zijn. Niettemin worden in 1985 nog steeds op grote schaal kooivogels gehouden en gevangen.

Fokken

Van sommige soorten is bekend, dat ze met redelijk succes in een volière gekweekt kunnen worden (putter, groenling). Voor andere soorten is het fokken in gevangenschap nog vrijwel ondoenlijk (vink, geelgors). Ondanks de mogelijkheid de dieren te fokken, gebeurt dit in de meeste volières niet. Voor het succesvol fokken zijn grote kooien nodig met natuurlijke begroeiing (struiken). De meeste volières zijn veel kleiner en primitiever. Het bezit van de dieren is daar een doel op zichzelf. Hoe meer soorten, hoe leuker (net als een postzegelverzameling).

Om inteelt te voorkomen, zullen fokkers soms nieuwe dieren aan de natuur onttrekken. Dit kweken van kooivogels is niet geheel zonder risico's voor de natuur. Veel fokkers proberen met de wildzang nieuwe rassen en kleurvarianties te kweken. Ook het kweken van bastaarden tussen soorten, die in de natuur nooit kruisen, is favoriet.

Wanneer dit fokken op grotere schaal plaats vindt, zal zeker een deel van deze gedomesticeerde dieren ontsnappen en zich enige tijd in de natuur handhaven. Hoewel momenteel nog niet direct waarschijnlijk, ontstaat de mogelijkheid, dat gekweekte vormen invloed krijgen op natuurlijke populaties. De kans is hierop het grootst in gestoorde of kunstmatige milieus (eilandsituaties). Een voorbeeld van bastaardering door gekweekte dieren zijn „hoereneenden”. Terwijl de postduif/stadsduif een voorbeeld is van een nieuw ras, dat zich in kunstmatige milieus heeft weten te vestigen. De kweekproducten kunnen beter aangepast zijn aan de door de mens gekreëerde omstandigheden. Het ontstaan van faunavervalsing door de vestiging van nieuwe „vogelsoorten” voortkomend uit kweekproducten, zal vanuit natuurbeschermings oogpunt voorkomen moeten worden.

Klandestien vangen

Lang niet alle vogels in de volière zijn afkomstig van fokkers. Veel dieren belanden via een illegaal vangcircuit in de kooien van de liefhebbers. De vogels worden met mistnetten gevangen en dan via-via bij de vo-

verwijderen uit de netten beschadigd (losknippen) of doodgeknepen.

Het feit, dat het houden van wildzang toegestaan is, houdt deze illegale vangerij in stand. Er is vraag naar wildvang, dus zijn er mensen bereid risico te lopen en wilde vogels te leveren. Zeker wanneer de verdiensten van een ochtend vangen hoger zijn dan de maximale boete van de overtreding van de Vogelwet. Van een verhoging van de boetes kan een dreiging uitgaan, die mensen weerhoudt vogels te vangen. (In de nieuwe Vogelwet worden de boetes verhoogd). De vraag naar kooivogels blijft echter bestaan. Het wegnemen van deze vraag, door een verbod op het houden van inheemse vogelsoorten, zal een veel definitievere oplossing zijn. Wanneer de afzetmogelijkheid wegvalt, is ook het illegale vangen een afgedane zaak. Iets wat de vogelbescherming ten goede komt.

Tendens tot versoepeling

Op het Ministerie van Landbouw en Visserij bestaat steeds meer de neiging de kooivogelhouders tegemoet te komen. Pas circa 10 jaar geleden werden voor het eerst op grote schaal vervoersvergunningen voor inheemse kooivogels afgegeven. Voor die tijd (1976) was het onmogelijk om legaal aan tentoonstellingen mee te doen.

Met de afgifte van D-vergunningen voor eigen kweek kon dit wel, hetgeen een stimulans betekende voor het houden van inheemse kooivogels. De eis voor het verkrijgen van een D-vergunning voor zelf gefokte vogels is, dat de pas uitgekomen jonge vogels voorzien worden van een gesloten voetring, die zo nauw is, dat wanneer de vogel tot wasdom is gekomen de ring niet meer van de voet af geschoven kan worden. Voor de volièrebezitters was dit systeem toch niet aantrekkelijk genoeg, omdat ze de geregistreerde dieren niet aan elkaar konden voerdoen. Velen vroegen daarom geen vergunning aan. Met de introductie van de Vogelvergunning K in 1984 wordt het systeem voor de wildzanghouders een stuk prettiger. Voorheen werd bij elke individuele vogel jaarlijks een vervoersvergunning afgegeven. Nu wordt per volièrehouder jaarlijks een verzamelvergunning afgegeven voor alle vogels met een gesloten voetring. De eigenaar tekent zelf in een register aan welke vogels hij nieuw bezit en welke verdwenen zijn. Het is de bedoeling deze vergunning in de nieuwe Vogelwet voor meerdere jaren tegelijk af te geven. Het nieuwe systeem maakt de legale uitwisseling van geregistreerde vogels tussen de volièrehouders mogelijk. Hoewel de wet het verbiedt, is daarmee in de praktijk de handel vrijgegeven. Immers of bij de overdracht van vogels geld gemoeid is, is niet te controleren. Met deze nieuwe K vergunningen is de handel in zelfgekweekte kooivogels in feite toegestaan. Van dit vergemakkelijken van het meedoen aan tentoonstellingen en het onderling uitwisselen van vogels gaat een sterk stimulerende werking op het houden van inheemse kooivogels uit op nieuwkomers in deze tak van vogelliefhebberij.

In de nieuwe Vogelwet is nog een versoe-

In een mistnet gevangen groenling. (Foto Eddy Peels Weytjens)

lièrehouders afgeleverd. Slechts het vangen en vervoeren is strafbaar, het eindresultaat, de gevangenschap bij de vogelliefhebber, niet. Omdat ze niet aan gevangenschap konden wennen, is reeds een deel van de wildvang gestorven voor ze in de kooi beland zijn.

Het illegaal vangen heeft in sommige streken ernstige vormen aangenomen. Vooral in de trekperiode is de illegale vangst een gevaar voor de zangvogels. Niet alleen bruikbare soorten worden gevangen, maar ook onverkoopbare. Deze niet commerciële vogels worden vaak in de haast bij het

peling voorgesteld. Momenteel zijn zangconcouren met wildzang verboden. Dit zal worden toegestaan. Het betreft meestal vinken, die om in optimale zangconditie te geraken in geblindeerde kooitjes van 10 bij 10 bij 20 centimeter opgesloten zitten. Het vrijgeven van zangwedstrijden zal voor de vinken meer dierenkweeling betekenen.

Ook de gesloten voertrigen geven problemen. Met enige handigheid zijn de ringen te verwijderen (de touw en zeeptruk) en bij andere (wild gevangen) vogels aan te brengen. Eenmaal aangebracht is deze verwisseling niet meer te konstateren. Bovendien zijn de jongen, waar de gesloten voertring aangebracht wordt, lang niet altijd eigen kweek. In sommige gevallen betreft het vogels, die met nest en al uit de natuur geroofd zijn.

Roep naar meer

De huidige zeven inheemse kooivogelsoorten voldoen niet geheel aan de wensen van de vogelliefhebbers. Merels zijn tegenwoordig zo gewoon in de tuin, dat ze voor de volière niet interessant meer zijn. Het houden van geelgorsen is lastig en de soort is bijna niet te kweken. Bovendien zijn ze zo zeldzaam geworden, dat ook de illegale vangst weinig nieuwe vogels kan leveren. De volièrehoudersbonden willen merels en geelgors daarom ruilen voor leukere soorten. Ze denken daarbij aan goudvink, barmsijs en frater. Soorten, die momenteel reeds veelvuldig illegaal gehouden worden door de „ware” liefhebbers. Na elke barmsijsinvasie wordt weer een golf van inbeslag genomen barmsijsen geregistreerd. Dit illustreert tevens waar bij een eventuele toelating van deze soorten de eerste voorraden vandaan komen: uit de natuur. Om te voorkomen, dat alle startvogels illegaal gevangen beesten zijn, zullen vangstvergunningen afgegeven moeten worden ter bevoorrading van de volièreëigenaren. Van de ene soort vangen, komt de andere. Het is slechts een stimulans om nog meer soorten te mogen houden.

Willekeur

De keuze van de soorten, die men thans in een volière mag houden berust in wezen op een soort willekeur. Was rond 1900 het houden van vrijwel alle inheemse vogelsoorten toegestaan, sinds 1954 laat de Vogelwet nog slechts zeven soorten toe.

Het bezitten en eventueel kweken van een bepaalde vogelsoort leidt meestal tot een soort liefde (sentiment) voor die soort. Deze liefde is niet tevoren aanwezig, maar wordt bepaald door de eerste kennismaking. Is de eerste vogel, die men verkregen heeft een putter, groenling of sijs dan is de kans groot, dan men zich daarop gaat toelagen. Was het een rode kardinaal of japanse nachtegaal geweest, dan hadden deze waarschijnlijk de voorkeur genoten. Vooral als het lukt de soorten te kweken en zich daarop te specialiseren. De startvogel en dus ook de vogelkwekers uit de naaste omgeving, zijn grotendeels bepalend voor het verloop van de hobby. Van belang bij die keuze is ook, dat hoe moeilijker een soort te houden of te kweken is, des te meer prestige men onder

Vink en grasparkiet samen in een volière. (Foto Jacques van der Neut)

de collega's kan verwerven. Een algeheel verbod op de wildzang zal deze mensen maar enkele jaren treffen. Enkele jaren na het verbod zijn ze overgeschakeld op een andere voor hun interessant geworden exotische soort. Ze vinden daar dan hun liefhebberij en bevrediging in. In wezen maakt de soort waar ze mee werken weinig uit, als ze maar succesvol zijn.

Een andere categorie van volièrehouders, de soortverzamelaars, letten vooral op de zeldzaamheid van de soorten. De zeven toegelaten inheemse soorten zijn voor hen min of meer een leuke bijzaak. Hoewel enkelen zich gespecialiseerd hebben op het houden van zoveel mogelijk inheemse vogelsoorten. Zeven is voor hen te weinig, maar 10 ook. Ze zullen onverzadigbaar blijken en telkens verboden soorten in hun volière hebben. De toegelaten soorten zijn een stimulans tot het houden van meer soorten.

Kortom een verbod op het houden van inheemse vogels zal de volièrehouder niet echt belemmeren bij het genot van zijn hobby. Alternatieven zijn ruimschoots voorhanden.

Natuuredukatie

Edukatief gezien vormen de inheemse kooivogels geen pluspunt bij de natuurbeleving. Het vergroot de onduidelijkheid en de gekompliceerdheid van de natuurbeschermingswetten. Wat mag wel en wat mag niet; waarom het een wel en het ander niet? Bovendien vergroot het toestaan van inheemse kooivogels de bezitsdrang. De roep naar meer en mooier. Het is een faktor, die mensen kan aanzetten tot het hebben van dieren uit de natuur (variërend van een opgezette havik tot een goudvink in de volière). Voor de natuurbescherming is het te verkiezen, dat mensen leren aksepteren, dat wilde dieren in de natuur thuishoren en daar hun gang kunnen gaan. Juist daar kunnen men-

sen van vogels genieten. Niet de natuur beschadigen, maar liefhebben en genieten zonder te moeten bezitten of verstoren.

Radikale afschaffing

Duidelijk zal zijn, dat niet ingestemd kan worden met een voortzetting van het houden van inheemse vogels in volières. Een onmiddellijk verbod hierop zonder overgangperiode komt niet alleen de vogelbescherming ten goede, maar zal uiteindelijk ook prettiger zijn voor de vogelhouders. Voorkomen wordt, dat „het verdriet” om de kwijtgeraakte vogels een slepende zaak wordt. De liefhebbers kunnen zich dan gelijk gaan richten op uitheemse soorten. Dit moeten dan wel soorten zijn, die goed te kweken zijn, anders wordt het vangstprobleem slechts naar het buitenland verschoven. Bovendien moeten de te houden soorten niet in Nederland kunnen verwilderen, anders doemt het euvel van de faunavervalsing weer op (halsbandparkiet).

Overgangsregelingen maken het de liefhebbers moeilijker afstand te doen van hun geliefde vogeltjes. Daarbij zal men blijven hopen, dat de regeling misschien verlengd of versoepeld wordt. Ook zal de discussie wel of geen kooivogels steeds opnieuw oplaaien. Voor de vogelliefhebbers betekend een radicale afschaffing van het stelsel van de inheemse kooivogels even door de zure appel heen bijten. Na een jaar heeft eenieder zijn eigen nieuwe favoriete (exotische) soorten. Dit lijkt ons beter dan de jarenlange lijdensweg van geleidelijke afschaffing met telkens een sprankje hoop op behoud.

Wie garandeert, dat vinken, putters, groenlingen, merels, kneuen en geelgorsen in de volière niet minstens 50 jaar oud kunnen worden, want ook dat is niet te controleren.

De karper: van konsumptievis tot pootvis

Har van Buggenum, Jan Hermans

De karper is, ondanks het feit dat het hier een voor Nederland geïntroduceerde vissoort betreft, bij het grote publiek redelijk bekend. Zeer zeker geldt dit voor diegenen die het vissen als vorm van sport of tijdverdrijf beschouwen. In dit artikel wordt naast een algemene beschrijving van deze vissoort in kort bestek iets verteld over zijn levenswijze, herkomst, kweek en uitzetten. Met name het aspect van uitzetten dient ons inziens voor de toekomst met de nodige omzichtigheid te worden gehanteerd.

Figuur 2. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de wilde karper.

Wat is de karper voor een vis

Binnen de familie der karpers (Cyprinidae) worden onder andere de voornachtigen, grondelachtigen, barbeelachtigen en echte karpers onderscheiden. Tot deze laatste behoort de karper (*Cyprinus carpio* L.) Naast de karper komen in ons land nog drie vertegenwoordigers van de onderfamilie der echte karpers voor. Het betreft de kroeskarper (*Carassius carassius* L.), welke voornamelijk in stilstaand, zuurstofarm water leeft, de giebel (oftewel wilde goudvis, *Carassius auratus gibelio* Bloch), welke beperkt is tot enkele slotgrachten van Zuidlimburgse kastelen en tenslotte de goudvis (*Carassius auratus auratus* L.), welke wordt uitgezet in tuin- en parkvijvers. De laatste twee soorten zijn niet inheems. De kroeskarper komt daarentegen in vrijwel geheel Europa en Siberië voor.

De oorspronkelijke, wilde karper heeft een vrij cilindrische lichaamsvorm (figuur 1). De bek van het dier is eindstandig. De bovenlip bezit twee korte en twee lange baarddraden. Het gehele lichaam is bedekt met kleine, regelmatige schubben. Kenmerkend zijn de meer dan vijftien vinstralen van de rugvin. In de afgelopen eeuwen is gebleken dat de karper zich uitstekend leent voor de kweek. Hierdoor zijn er in de loop van de tijd een aantal typen ontstaan. Allereerst is er een langerekte vorm met een brede rug. Het type wordt aangeduid met namen als „Lausitzer” en Frankisch ras (Ruting, zj). Daarnaast zijn er diverse hoogruggige variëteiten. De edelkarper met regelmatige rijen uniforme, kleine schubben lijkt nog vrij veel op de wilde karper. De spiegelkarper heeft daarentegen slechts weinig grote, verspreidstaande schubben, terwijl de Lederkarper (of naaktkarper) vrijwel geen schubben meer heeft (figuur 2). Als vierde hoogruggige vorm wordt de rijenkarper onderscheiden. Deze heeft één rij nagenoeg even grote schubben langs de zijlijnen en enkele verspreide kleinere schubben op de rug. (Nijssen & De Groot, 1975).

De wilde vorm van de karper wordt over het algemeen minder gewaardeerd, getuige namen als blauwkarper, boerenkarper en knolletje.

Waar en hoe karpers leven

De dieren leven in stilstaand tot langzaam stromend water. Hierbij wordt zwak brak water niet gemeden. Door het uitzetten ten behoeve van de hengelsport kan men ze vrij-

Figuur 1. Twee karper variëteiten, boven de voor de visserij gekweekte 25% wildbloed OVB karper, onder het originele wildtype karper. (Foto OVB)

wel overal aantreffen.

Als voedsel worden allerlei kleine water- en bodemdieren gebruikt. Hierbij kan de bodem behoorlijk worden omgewoeld. De ontstane troebeling van het water heeft dan een nadelige invloed op de groei van waterplanten. De keuze van het hoofdvoedsel hangt af van de lokale omstandigheden. Zo is het bekend dat in het Aralmeer (Aziatisch Rusland) vrijwel uitsluitend mosselkreeftjes en weekdieren worden genuttigd, terwijl in het Amoergebied (op de grens van China en de U.S.S.R.) muggelarven als voedsel worden genomen (Grzimek & Ladiges, 1974). Ook is bekend dat kleine visjes, amfibieën en planten worden gegeten.

De paaitijd van de karper valt in het voorjaar. Als standvis in meren en plassen zoeken de geslachtsrijpe dieren de ondiepere delen op om te paaien. In rivieren trekken ze naar plaatsen met bijna stilstaand water. De optimale watertemperatuur dient zo'n 17 tot 20 graden Celsius te zijn, zodat de wilde karper in Noord- en Centraal Europa slechts zelden tot voortplanting komt (Muus & Dahlstrøm, 1968). Ook de situatie in Nederland zal over het algemeen niet tot een zeer succesvolle voortplanting leiden. De vrouwtjes zijn in staat 60.000 tot 70.000 eieren per pond lichaamsgewicht te produceren. Na het afzetten van de eieren door het vrouwtje en de bevruchting door een man-

netje volgt een incubatietijd van enkele dagen, afhankelijk van de watertemperatuur. De jonge visjes voeden zich met microscopisch klein plankton. De groeisnelheid is mede afhankelijk van het voedselaanbod en de aanwezige watertemperatuur. Na drie tot vier jaar zijn de dieren geslachtsrijp. Karpers kunnen een ouderdom van 20 jaar bereiken. In visvijvers en dergelijke worden echter hogere leeftijden bereikt, namelijk zo'n 40-50 jaar. De maximale lengte bedraagt 120 centimeter, met een lichaamsgewicht van 25-27 kilogram.

Herkomst van de karper

Op de vraag waar de karper vandaan komt, is niet direkt een eenduidig antwoord te geven. Ondanks veel, elkaar tegensprekende beweringen, wordt thans algemeen aanvaard dat het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de karper in Azië (met name rondom de Kaspische Zee) en China gelegen was (figuur 3).

Aan de hand van fossielen kon worden aangetoond dat de karper in het Laat-Pliocene (± 2 miljoen jaar geleden) en de warme tussenijstijden, over het grootste gedeelte van Europa verspreid was (Grzimek & Ladiges, 1974). In de Würmijstijd trok hij zich naar het zuidoosten terug om in het daaropvolgende interglaciaal weer een gedeelte van het verloren gegane gebied opnieuw in bezit te nemen. Door deze grote

klimaatveranderingen kon de karper zich onder andere vanuit het gebied rondom de Kaspische Zee westelijk uitbreiden tot aan de Donau.

Het is niet ondenkbeeldig dat de karper vanuit de Donau ook naar andere delen van Europa is uitgewaaid. Vooral de mens heeft de karper in grote delen van Europa geïntroduceerd. Reeds de Romeinen hadden de karper als een goed smakende vis leren waarderen. Zo hebben de Romeinen karpers vanuit de Donau naar Italië overgebracht en daar in vijvers verder gekweekt. De opmars van de karper in Europa begint pas goed als het Romeinse Rijk ten einde is, het christendom zich uitbreidt en er daardoor in Europa steeds meer kloosters worden gebouwd. De monniken die namelijk op vastendagen alleen koudbloedige dieren mogen eten, hebben een grote behoefte aan vis. Daar de karper een goed eetbare vis is en gemakkelijk in vijvers gekweekt kan worden, is het voor de hand liggend dat de monniken de karper op grote schaal gaan kweken. Zo rukt de karper in de Middeleeuwen langzaam op, ook in de richting van de Lage Landen aan de zee.

Het is vrij logisch te veronderstellen dat vanuit de kloostervijvers regelmatig karpers ontsnapt moeten zijn en zich zo ook in andere wateren wisten te verspreiden.

Doordat de mens in het verleden zo'n groot aandeel heeft gehad in de introductie van de karper in grote delen van Europa (figuur 4), is het thans onmogelijk vast te stellen in welke Westeuropese gebieden de karper autochtoon is en waar hij later is ingevoerd. In recentere tijden is deze vissoort ook overgebracht naar Siberië, Noord-Amerika en gedeelten van Zuid-Amerika, Australië, Zuid-Afrika en Nieuw-Zeeland.

De introductie in Nederland

Voor Nederland is een (min of meer betrouwbaar) jaartal omtrent de introductie van de karper niet te geven. Interessante bijzonderheden over de karper in Nederland vermeldt Boddeke (1974). Het is goed mogelijk, aldus Boddeke, dat er al onder Karel de Grote karpers in ons land zijn gehouden. Karel de Grote gaf namelijk richtlijnen voor de gang van zaken op de keizerlijke boerderijen en daarin staan ook instructies voor het aanleggen van karpervijvers. De oudste vermelding van de karper is te vinden in het stapelrecht van Naarden (28 mei, 1342). Op 28 augustus 1357 wordt de karper samen met brasem, snoek en aal genoemd in het tolrecht van Heusden. Een vermelding van geheel andere aard stamt uit het huishoudboekje van de bisschop van Utrecht. In het huishoudboekje, dat dateert van 1378 tot 1379 wordt de karper genoemd in verband met het feit dat de bisschop tijdens zijn uitstapjes weleens deze vis at. Wellicht ging het hier om in het wild gevangen karpers.

Met de in tol- en stapelrecht genoemde karpers is het lang niet zeker of het wilde, dan wel gekweekte karpers betrof. Rond onze landsgrenzen kweekte men zo'n 600 jaar geleden al op grote schaal karpers. Het is dus duidelijk dat de karper in de 14e eeuw

Figuur 3. De wijze waarop de karper zich volgens de huidige theorie over Europa heeft verspreid. 1. op natuurlijke wijze, 2. door de Romeinen, 3. door de monniken. (Naar Anonymus, 1984)

al in verschillende streken van ons land aanwezig was en zich eeuwen daarna in het wild gehandhaafd heeft.

Kweek en selectie

In 1899 begon de Heidemaatschappij met de kweek van karpers in ons land. Tussen 1911 en 1933 werden als resultaat van deze kweek overall grote aantallen karpers in de binnenwateren uitgezet (Boddeke, 1974).

Als gevolg hiervan verdwijnt de oorspronkelijke wilde vorm van de karper op de meeste plaatsen door vermenging met gekweekte exemplaren. Tot 1945 waren de karpers in hoofdzaak bestemd voor de consumptie. Na de Tweede Wereldoorlog verandert dit snel. Vooral na 1950 zijn het overall de hengelsportverenigingen die gekweekte karpers gaan bestellen.

De konsumptieviss van weleer is nu een gewaardeerde sportvis geworden. Dit betekent dat de eisen die men aan de karper ging stellen ook veranderden. Naast de snelle groei moet de karper dan ook geschikt zijn om te kunnen uitzetten, een grote weerstand hebben tegen ziekten en door zijn afmeting een weinig geschikte prooiviss zijn voor roofvissen.

Met deze eisen begon de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVB) aan de kweek en „verbetering” van de karper. In de beginjaren beschikte de OVB over karpers met allerlei beschubbingspatronen. Daar de rijen- en lederkarpers van nature zwakker zijn, concentreert de OVB zich op de spiegelkarper. Door selectie en het ontwikkelen van nieuwe teeltechnieken is de OVB erin geslaagd een karpertype te kweken dat voldoet aan de reeds eerder genoemde eisen. Om een min of meer volmaakt karpertype te kunnen kweken, heeft de OVB ook gebruik moeten maken van een aantal erfelijke eigenschappen die de wilde karper nog bezit. Deze „wilde” eigenschappen hebben met de snelle groei van de kweekkarper geleid tot een zogenaamde 25% wildbloedhybride. De 25% wildbloedhybride is een volledig beschubde snel groeiende en goed vangbare karper. Men verkrijgt deze vorm door eerst een beschubde edelkarper te kruisen met een 100% wilde karper. De hieruit voortkomende eerste generatie is dan volledig beschubd 50% wildbloed. De 50% wildbloed wordt gebruikt als kweekkarper en gekruist met een spiegelkarper. De tweede generatie bestaat dan uit de 25% beschubde wildbloedhybride (Ano-

nymus, 1984). Dit is het karpertype dat momenteel overwegend door de OVB wordt gekweekt en op grote schaal als sportvis aan hengelsportverenigingen wordt verkocht.

Uitzetten: ecologisch onaanvaardbaar

Uit het voorafgaande mag blijken dat groot-schalige introductie van de karper als pootvis buiten zijn oorspronkelijke areaal met de nodige argwanendheid bezien dient te worden. Op grond van ecologische aspecten dient een verdergaand uitzetten vermeden te worden. Het blijkt dat de karper een sterke vis is met een grote concurrentiekracht. Bij introductie is hij in staat de aanwezige visfauna grotendeels te verdringen (Grzimek & Ladiges, 1974; Anonymus, 1984). Het dier veroorzaakt door het voedselzoekgedrag veel troebeling in het water, zodat de lichtconditie voor de groei van waterplanten slechter worden. Hierdoor kan bovendien het zuurstofgehalte van het water dalen, vooral als het aantal karpers groot is. De wat betreft het zuurstofgehalte kritische diersoorten zullen derhalve verdwijnen. Ook vraat aan waterplanten brengt een verarming met zich mee, daar behalve de vegetatie ook een deel van de aanwezige macrofauna (zoals waterkevers, waterwantsen en libellenlarven) zal verdwijnen.

Ondanks het feit dat karpers zich in Nederland niet snel kunnen vermenigvuldigen, is te verwachten dat het aantal toch verder zal toenemen en wel om de volgende redenen. In wateren, die onder beheer staan van hengelsportverenigingen, worden regelmatig heel wat kilo's karper uitgezet. Ondanks adviezen van de visserij kundige ambtenaar in de regio houdt men zich niet altijd aan de door hem opgegeven hoeveelheid uit te zetten karper. In de praktijk betekent dit dat hengelsportverenigingen, om de vangkans voor hun leden te vergroten, vaak meer uitzetten dan een water aan draagkracht van vis (lees karpers) mag bevatten. Daar van karpers uit proeven bekend is dat ze gevoelig zijn voor „dressuur” en leren vishaakjes te vermijden, houdt dit in dat op den duur een steeds groter aantal karpers niet of nauwelijks te vangen is (Beukema, 1977). Gevolg hiervan is dat een vereniging vaak overgaat tot het uitzetten van nog meer karpers, hetgeen funeste gevolgen heeft voor het betreffende water.

Introductie van een niet-inheems faunaelement is verwerpelijk. Stilstaande wateren, zoals oude rivierarmen en plasjes, welke momenteel nog karpervrij zijn, dienen zo te blijven.

Literatuur

- Anonymus, 1984. Karper een vis met geschiedenis. OVB Berichten 6 (2-3): 26-48.
 Beukema, J. J., 1977. Wisselwerkingen tussen sportvisserij en visstand. Studiedag Sportvisserij, Utrecht.
 Boddeke, R., 1974. Vissen en vissen. Elsevier, Amsterdam-Brussel.
 Grzimek, B. & W. Ladiges, 1974. De karperechten. In: Het leven der dieren. deel IV, Vissen I. Het Spectrum, Utrecht-Antwerpen.
 Maitland, P. S., 1972. Key to British freshwater fishes. Freshwater Biological Association. Scientific publication no 27.
 Muus, B. J. & P. Dahlström, 1968. Zoetwatervissengids. Elsevier, Amsterdam-Brussel.
 Nijssen, H. & S. J. de Groot, 1975. Zoetwatervissen, W.M. no 108. KNNV, Hoogwoud.
 Ruting, J., zj. Welke vis is dat. Thieme, Zutphen.

Kun je vis kweken naast een aalscholverkolonie?

Wim Ruitenbeek

Een grote viskwekerij met enorme, onnatuurlijk hoge dichtheden van op maat gesorteerde vis, vlakbij de grootste aalscholverkolonie van West-Europa: dat moest wel problemen geven. Zo'n gedekte tafel, zo dichtbij, lieten deze viseters natuurlijk niet onaangeroerd. In 1981 ontstond dan ook veel heibel om de aalscholvers van de Oostvaardersplassen. Ze hadden de 13 kilometer verderop gelegen grote viskwekerij bij Lelystad ontdekt, en richtten daar aanzienlijke schade aan. Ondanks vele protesten van natuurbeschermers kregen de beheerders van de kwekerij een afschotvergunning, op voorwaarde dat er ook wetenschappelijk onderzoek verricht zou worden naar de mogelijkheden aalscholvers uit de kwekerij te weren en predatie te voorkomen. Sindsdien is het stil geworden rond deze zaak, maar niet omdat hij opgelost is. Integendeel.

Drie jaar onderzoek

Inmiddels heeft het onderzoek gedurende de jaren 1981, '82 en '83 plaatsgevonden, en zijn er drie gedetailleerde verslagen verschenen. 1981 was een aanloopjaar, omdat toen pas half augustus met het onderzoek begonnen werd, op een moment dat nog maar erg weinig aalscholvers de kwekerij bezoeken. In '82 en '83 is wel in de kritieke periode van half april tot half juli onderzoek gedaan.

Kweken voor sportvissers

De grote viskwekerij bij Lelystad wordt geëxploiteerd door de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV). Ze kweekt er de exotische graskarper en pootvis (voornamelijk een gekweekte variëteit van de karper), ten behoeve van de sportvisserij. De OVV wordt dan ook gefinancierd uit de opbrengst van de visaktes. De uitheemse graskarpers worden in allerlei wateren uitgezet om deze vrij te houden van overmatige groei van waterplanten. Omdat dit pure faunavervalsing betekent en slechts symptoombestrijding is, is de SKF tegen deze methode. Het kweken en uitzetten van vis ten behoeve van de sportvisserij is een praktijk die vergelijkbaar is met het kweken en uitzetten van fazanten voor de jacht.

De kwekerij is in 1963 in gebruik genomen. Hij heeft een oppervlakte van 218 hectare, en beslaat een terrein van ruim 3 km lang en 840 meter breed. Daarbinnen is het terrein verdeeld in grotere en kleinere kweekvijvers. In die vijvers zijn de vissen keurig op leeftijd en formaat gesorteerd. Erg makkelijk voor aalscholvers die bijvoorkeur vis van bepaalde afmetingen eten. De kwekerij is slechts door een dijk gescheiden van het IJsselmeer, vanouds het belangrijkste fouragegebied van aalscholvers.

Eeuwenlang vervolgd, eindelijk beschermd

Aalscholvers worden al eeuwenlang vervolgd door de mens vanwege zijn vermeende schadelijkheid voor de visserij. Zo bevonden zich in 1940 in Nederland nog 6 kolonies met in totaal 3960 nesten. In 1964 waren er daar maar 1150 van over, waarvan

slecht 750 paren jongen groot mochten brengen. Sinds 1965 is de aalscholver echter volledig beschermd. Op dat moment waren er in Nederland nog maar twee kolonies, waarvan die in het Naardermeer verreweg het grootst was.

In het buitenland ging het de aalscholver niet beter. Vooral de ook bij ons broedende ondersoort *Phalacrocorax carbo sinensis* heeft het in heel zijn Noordwesteuropese verspreidingsgebied zwaar te verduren gehad.

Dankzij de bescherming telde de Nederlandse populatie in 1979 weer ongeveer 3400 broedparen, verdeeld over vier kolonies (Naardermeer, Wanpeperveen, de Biesbosch en de Oostvaardersplassen). Dat was toen $\pm 53\%$ van de Noordwesteuropese populatie. Dat cijfer onderstreept het grote belang én de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor deze in Europa tamelijk zeldzame vogels.

Spontane vestiging

Groot was daarom de vreugde bij natuurbeschermers toen in 1978 de aalscholvers spontaan een nieuwe kolonie vestigden in het nieuwe en „toevallig” ontstane natuurgebied van de Oostvaardersplassen in de nieuwe polder Zuid-Flevoland. Dit was vooral verheugend, omdat de fourageermogelijkheden van de aalscholvers uit de zo belangrijke kolonie van het Naardermeer nog steeds ernstig bedreigd worden door de inpoldering van de Markerwaard. Als de inpoldering doorgaat, zal deze kolonie waarschijnlijk gedecimeerd worden. Niet voor niets voerde het RIN in de zeventiger jaren een kostbaar experiment uit om te proberen via vogels in kooien de aalscholvers te verleiden zich op een minder bedreigde plek te vestigen (in de Wieringermeer). Met de spontane vestiging in de Oostvaardersplassen was dit overbodig geworden.

De nieuwe kolonie ontwikkelde zich explosief van 125 paar in 1978 tot ± 4000 in 1983 en 1984. Daarmee is het de grootste aalscholverkolonie van Europa geworden. 4000 broedparen betekent 8000 vogels. Daar komt bij dat in mei en juni nog eens

Een speciaal voor de sportvisserij gekweekte OVB-karper. (Foto Ministerie van Landbouw en Visserij)

40% niet broedende, juveniele vogels de kolonie bezoeken. In die tijd hebben de meeste paren ook jongen. Dat betekent dat er in die tijd ± 20.000 aalscholvers in de kolonie verblijven. Die moeten allemaal eten: ongeveer 400 gram vis per dag per vogel. Geen wonder dus dat een viskwekerij op 13 kilometer afstand in moeilijkheden komt.

Drie doden

Sinds 1979 lijdt de kwekerij dan ook een flink produktieverlies door aalscholverpredatie. In 1981 varieerde het verlies van 35 tot zelfs 96%, wat betekent dat sommige vijvers vrijwel leeg gegeten werden. Toen werd de afschotvergunning verstrekt (Vogelvergunning H), voor de periode van augustus en september 1981. Daarvan werden slechts drie aalscholvers het slachtoffer. Drie te veel, maar uiteraard veel te weinig om enige zin te kunnen hebben. Waren de schutters dan zo terughoudend? Vast niet. Waarschijnlijker is het dat ze er niet meer hebben kunnen raken. In die periode was het aantal aalscholvers dat de kwekerij bezoekt aanzienlijk afgenomen.

Belangrijker was, dat bezoekende aalscholvers steeds maar kort in de kwekerij bleven (gemiddeld 9 minuten), snel enkele vissen verorberden, en lang voor de gealarmeerde schutters op het drie kilometer lange terrein ter plekke konden zijn, vertrokken waren. Bovendien zijn aalscholvers erg schuw, en gaan ze er bij de nadering van mensen al snel vandoor. Afschot in de kwekerij heeft dus geen enkele zin. Waarschijnlijk daarom zijn er dan ook geen nieuwe vergunningen meer aangevraagd, en werd het onderzoek op andere afweermiddelen gericht. Door de omvang van het terrein en de korte bezoektijden van de aalscholvers zou effectieve bejaging veel te arbeidsintensief en te kostbaar zijn. Het zelfde geldt voor versterking.

Bedrading

Ook andere verjagingsmethoden zijn uitgeprobeerd: gaskanonnen, knal/lichtpatronen, vogelverschrikkers en zelfs een laag vliegende helicopter en een dito vliegtuigje. Het haalde allemaal niets uit. Overal bleken de aalscholvers aan te wennen. Alle hoop werd toen gevestigd op het spannen van draden over de vijvers, die het landen en opstijgen dermate zouden moeten bemoeilijken dat de aalscholvers liever weg zouden blijven. In 1982 leek het experiment redelijk te slagen. Enkele vijvers met een voor aalscholvers geschikte maat vis waren kruise-

lings overspannen met nylon draden met een onderlinge afstand van 20 meter. Deze vijvers werden inderdaad veel minder bezocht dan in 1981. Maar achteraf beschouwd had dat waarschijnlijk een heel andere oorzaak. Het is gebleken dat de aalscholvers bij mooi weer en weinig wind voornamelijk op het Markermeer fourageren. Bij harde wind gaan ze echter naar het aan de kwekerij grenzende IJsselmeer, en als ze dan toch in de buurt zijn, bezoeken ze ook regelmatig de kwekerij. Dit gedrag hangt waarschijnlijk samen met verschillen in helderheid van het water. Aalscholvers zijn oogjagers die bijvoorkeur in redelijk helder water fourageren. Het Markermeer heeft een kleiige bodem, waardoor het bij harde wind troebel wordt. Het IJsselmeer heeft een zanderige bodem, waardoor het ook bij harde wind helder blijft. 1983 kende in de kritieke periode van april tot en met juni veel slecht weer. En ja hoor: de aalscholvers keerden terug op de visvijvers, draden of geen draden. Weliswaar waren het er niet meer zoveel tegelijk als voorheen, maar er bleken voldoende specialisten te zijn, die handig de draden konden omzeilen, om voor verliezen te zorgen die vergelijkbaar waren met die van 1981. Ook een verdichting van de bedrading tot een onderlinge afstand van 10 meter hielp niet.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek komen dan ook niet meer dan wat vage en voor de OVB weinig aantrekkelijke aanbevelingen. Bedrading helpt waarschijnlijk pas als de afstand tussen de draden zo klein wordt dat de vogels er niet meer zonder te botsen tussendoor kunnen vliegen. Dat is zeer kostbaar. Een andere mogelijkheid is de bedrijfsvoering zo aan te passen dat er in de kritieke periode geen voor aalscholvers aantrekkelijke maat vis in de predatiegevoelige vijvers verblijft, of te zorgen dat zulke vijvers steeds erg troebel zijn. Het zal allemaal wel geld kosten. Het verlies was dan ook in 1984 weer aanzienlijk. Het zotst klinkt wel de aanbeveling sportvissers bij de vijvers toe te laten, om als permanente verstoringbron te dienen (behalve onder etenstijd, stelt het rapport zorgelijk). Tsja, zo zouden jachtopzieners de predatie van hun fazanten misschien kunnen bestrijden door stropers in hun terreinen toe te laten?

Proces

Inmiddels zit de OVB in het nauw. Alle (mogelijke) oplossingen kosten meer dan zij betalen kan, en de bestaande situatie betekent een fors produktieverlies. Zelfs het onderzoek is na 1983 wegens geldgebrek niet voortgezet. Overheidsinstellingen zijn niet langer bereid geld in deze zaak te stoppen, en de OVB moet dus met het probleem zien te leven. Dat wil ze niet. Daarom is ze nu een proces begonnen tegen de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP), de beheerder van de Oostvaardersplassen, en dus ook van de aalscholverkolonie, over de vraag wie verantwoordelijk is voor de geleden schade. Als de RIJP dit proces verliest, moet gevreesd worden dat zij maatregelen

Een met draden overspannen viskweekvijver te Lelystad. De draden moeten het landen van aalscholvers voorkomen. (Foto OVB)

Aalscholvers laten zich de viskweekvijvers als voedselbron niet makkelijk afpakken. (Foto Fred Hess)

zal overwegen tegen de bron van het „kwaad“: de kolonie zelf. Inperking daarvan is heel goed mogelijk, zoals in het verleden wel is gebleken. Maar dat zou wel een bloedbad onder de aalscholvers betekenen, en regelrecht indruisen tegen het sinds 1965 gevoerde beschermingsbeleid. Bovendien zou het Nederland internationaal een zeer slechte naam bezorgen op natuurbeschermingsgebied. Afgezien daarvan: zou het helpen? Als de kolonie gehalveerd wordt, vliegen er altijd nog 10.000 aalscholvers in de omgeving rond, terwijl enige tientallen specialisten genoeg zijn voor een flinke schade. Het is daarom van belang dat natuur- en vogelbeschermingsorganisaties de ontwikkelingen scherp in de gaten houden.

Natuurrampp

Voor mij is de zaak duidelijk. Een dergelijke provisiekast naast 20.000 hongerige vo-

gels: dat gaat niet samen. Pech voor de OVB. Laten ze het maar als een natuurramp beschouwen. In andere landen ontploft wel eens een vulkaan of beeft de aarde. Veel erger, maar ook niets aan te doen. Een troost is dat van de kwekerij een prachtig recreatiegebied gemaakt kan worden door hem open te stellen voor het publiek. Hoefte niks te kosten. Wel verboden voor hengelaars, stel ik voor. En laat de aalscholvers onder etenstijd de vijvers maar leegeten.

Literatuur

- Akkermans. R., 1981. Aalscholvers onder schot. Argus 6(4): 25-27
- Moerbeek, D. J., 1984. Afweer van aalscholvers op de viskwekerij Lelystad, onderzoek 1983. Rapport Staatsbosbeheer, Utrecht.
- Osieck, E. R., 1982. Verjaging van aalscholvers en blauwe reigers op de viskwekerij Lelystad, proefneming 1981. Rapport Staatsbosbeheer, Utrecht.
- Osieck, E. R., 1983. Afweer van aalscholvers op de viskwekerij Lelystad, onderzoek 1982. Rapport Staatsbosbeheer, Utrecht.

Medogenloze ganzenmoordpartij Een „oude jachttechniek“ in vogelvlucht

Eind januari 1985 besloot minister Braks de jagers alsnog de gelegenheid te bieden vier dagen lang hun hobby te beoefenen, ondanks de extreme koude en de erbarmelijke toestand van de te bejagen dieren. De SKF kreeg het alarmerende bericht, dat met name in de Mastenbroekerpolder en omgeving jagers dit aanbod met beide handen aangrepen. Resultaat: een ware slachting onder kol- en rietganzen. Reden voor de SKF daar eens polshoogte te gaan nemen.

In de vroege ochtend van donderdag 31 januari toog de SKF, vergezeld van een journalist en een fotograaf, naar deze bij ganzen zeer geliefde pleisterplaats in de buurt van Kampen.

150 lokganzen

Als wij daar arriveren, zijn de jagers al druk in de weer voorbereidingen te treffen voor de op handen zijnde jachtpartij. In een weiland staan de schuilhutten reeds opgesteld. Als hoog in de lucht wilde ganzen in hun bekende V-vorm voorbijtrekken, loopt een van de helpers, gewapend met een emmer voer het weiland in. Rijkelijk met voer strooiend en het geluid van ganzen nabootsend probeert hij een troep van maar liefst 150 lokganzen achter zich aan het weiland in te krijgen. Als lokganzen worden dieren gebruikt, die het voorafgaande jaar aangeschoten zijn, maar pech hebben het er levend af gebracht te hebben. Ze worden door de jagers in leven gehouden om soortgenoten naderbij te lokken, die dan makkelijker geschoten kunnen worden.

Luid gakkend en fladderend volgen de lokganzen deze „rattenvanger van Hameien“. Hun enthousiasme over het vele voer trekt de aandacht van hun soortgenoten hoog in de lucht. Inmiddels hebben de jagers zich in hun schiethutten geïnstalleerd met hun geweren in de aanslag.

De slachtpartij

Omdat de wilde ganzen vooralsnog geen aanstalten maken lager te gaan vliegen, voeren de jagers de verleiding nog wat op. Zij werpen enkele gekortwiekte lokganzen in de lucht die na enige meters weer op de grond terecht komen. Dit blijken de naar voedsel zoekende wilde ganzen niet langer te kunnen weerstaan. Ze dalen af naar het weiland. Als ze laag genoeg zijn wordt plotseling een regen van hagel op hen afgevuurd. Vele ganzen worden getroffen en ploffen dood of gewond tussen de groep lokganzen

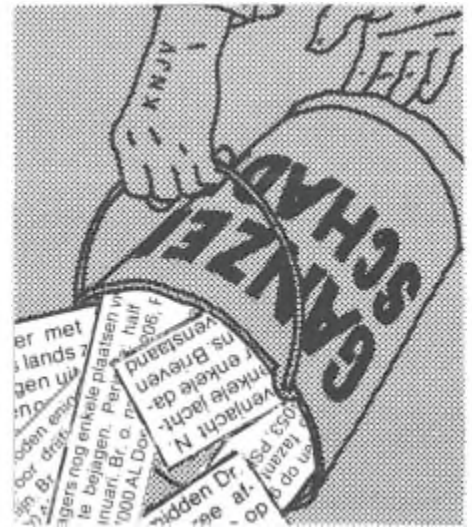

Foto Fred Hess

neer. De gewonde ganzen worden later door de jagers met een mes of door het omdraaien van de nek naar hun einde gebracht.

Buit op de trekker

De overige wilde ganzen weten angstig en zwaar klapwiegend weer op hoogte te komen. Sommige zullen later, geraakt door hagelkorrels, toch nog sterven. Omdat de jagers weten, dat hun handelingen worden gadegeslagen, geven zij een helper opdracht een trekker te halen. De toeschouwers bevinden zich echter op zodanig ruime afstand (lees: veilige afstand) dat het voor de aanwezige fotograaf onmogelijk is om duidelijke foto's van de hoeveelheid geschoten ganzen te maken. De gehaalde trekker blijkt

voorzien te zijn van een grote, aan alle kanten gesloten kist. Hierin wordt de buit van die morgen verstopt en afgedekt met een zeil

Waanzin ten top

Onder het mom van het voorkomen van schade worden wilde ganzen in grote

getale af geschoten. Door middel van lokganzen worden ze naar plaatsen gelokt waar ze anders gewoon over heen zouden vliegen.

Het houden van zo'n 150 lokganzen, ze verzorgen, ze eten geven en onderdak brengen, speciaal ten behoeve van de jacht, is de waanzin ten top. Het illustreert weer overduidelijk dat landbouwschade niet de drijfveer is voor de ganzenjacht, maar het schieten op zichzelf. Hoe meer ganzen hoe liever.

Zelfs jagers wordt het soms teveel. Regelmatig bellen ze verontwaardigd naar Kritisch Faunabeheer met de boodschap: „Dit kan zo niet langer, doe er wat aan“.

Wij zullen de jagers niet in het ongewisse laten. Natuurlijk doet Kritisch Faunabeheer er wat aan. Let maar op.

RobMusters

Sukses bij de Ombudsman

Ruim 4 jaar geleden vroeg Rita Stockmann, bestuurslid van de Stichting Kritisch Faunabeheer, bij de toenmalige Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij afschotgegevens aan van reeën en wilde zwijnen gesplitst naar geslacht en leeftijd over het seizoen 1979-1980. Tot drie maal toe heeft zij om deze gegevens gevraagd. Telkens werd geantwoord, dat de gevraagde gegevens nog niet in documenten waren vastgelegd. Zelfs is eenmaal ander materiaal gestuurd in de hoop dat verder gezwezen zou worden.

De Directie Faunabeheer was destijds een groot jagersbolwerk, waarvan de toenmalige directeur zelf jaagde. Hij was duidelijk niet van plan de gevraagde gegevens naar de SKF te zenden. Hoewel hij over keurig uitgewerkte gegevens beschikte en deze onder geheimhouding aan zijn buitendienstambtenaren gezonden had, bleef de directeur faunabeheer beweren ze niet te hebben. Dat het gevraagde document bestond was zeker. Via een omweg had de SKF een kopie gekregen. Nog bonter werd de weigering toen in De Nederlandse Jager een artikel over reeënafschot verscheen waarbij van de door Rita Stockmann gevraagde gegevens gebruik was gemaakt. Kennelijk kregen de jagers wel de nodige informatie toegespeeld.

Reden genoeg voor Rita Stockmann een klacht in te dienen bij de Nationale Ombudsman dr. J. F. Rang wegens overtreding van de wet openbaarheid van bestuur door de Minister van Landbouw en Visserij, die verantwoordelijk is voor de daden van zijn ambtenaren. Haar klacht omvatte het volgende: het verstrekken van onjuiste informatie, het te laat verstrekken van informatie, en het niet verstrekken van informatie aan haar, die wel aan jagersorganisaties werd verstrekt.

Dr. Rang heeft een grondig onderzoek ingesteld, waarbij beide partijen werden gehoord en aanvullende gegevens inbrachten. Namens Minister Braks werd onder meer betoogd, dat mevrouw Stockmann een AROB procedure tegen de weigering had kunnen aanspannen. (Overigens is het niet krankzinnig voor het verkrijgen van een simpel overzicht met afschotgegevens eerst naar de rechter te moeten?). Het ministerie bleef in zijn gelijk volharden. Het kwam niet in ze op te bekennen dat ze eigenlijk gewoon een beetje flauw hebben gedaan.

De bevindingen van dr. Rang waren niet mals. In maart 1985 kwam zijn uitspraak. Hij achtte het onjuist, dat wel afschotgegevens waren verstrekt aan de Stichting Reewild Trofeeën Show Gelderse Achterhoek en niet aan mevrouw Stockmann. Ook vond hij dat toen de gevraagde informatie wel werd

gestuurd, dit te laat gebeurde. De reden daarvan (ze waren nog in bewerking) leek hem onjuist. Bovendien had men moeten wijzen op de mogelijkheid tegen de weigering in beroep te gaan.

De eindconclusie van dr. Rang is, dat de Minister van Landbouw en Visserij, zich in deze aangelegenheid jegens klaagster niet behoorlijk heeft gedragen. Een zware uitspraak van de Nationale Ombudsman, die hiermee Rita Stockmann volledig in het gelijk stelde. Wij hopen dat de huidige afdeling Faunabeheer hiervan toch wel geschrokken is en voortaan niet meer zo „flauw" doet.

GvW

Onkunde en onverantwoordelijkheid

Van jagers die zichzelf opwerpen als liefhebbers en beschermers van de natuur mag je verantwoordelijkheidsgevoel en kennis verwachten. Onkunde en onverantwoordelijkheid zijn echter nogal eens de oorzaak van jagersfouten. Zelfs die jagers blijken nog vaak in het bezit te zijn van een jachtakte. Dat zegt dan weer genoeg over de eisen, die gesteld worden aan mensen die zo'n akte aanvragen en ontvangen.

Recent trok de misser van bekende Nederlander, Leo Horn, de aandacht. Iemand die in het verleden wel meer staaltjes van slecht jachtgedrag liet zien. In november nam hij tijdens een jachtpartij met vrienden een aantal postduiven onder vuur en haalde er twee neer. Die postduiven bleken notabene eigendom te zijn van de boer op wiens land hij jaagde. Horn voelde zich niet aangesproken, die dode duiven waren het probleem van de boer. Bovendien

had hij niet geweten op postduiven te schieten. Hij zag de duiven voor eenden aan.

In Groningen leidde een verkeerde determinatie in februari tot de aanhouding van een jager door de rijkspolitie. Een jager uit het plaatsje Vries beweerde een kraai geschoten te hebben, maar het bleek een ruigpootbuizerd te zijn.

Dat dergelijke grove missers ook bij de hoge heren van „De Nederlandse Jager" voorkomen, blijkt uit een artikelje van ene Martin in dit blad. Overtuigd dat de bewegingen in het gras door een watterrat veroorzaakt werden schoot hij een waterhoen dood.

HB

Slachten...

„Slachten" van wild moet voortaan „schoonmaken" heten, aldus een zekere Maarse in, „De Nederlandse Jager" van 21 maart 1985. Hij stelt: „Wanneer we toch het woord slachten gebruiken, moeten we konsekvent zijn en jagen en jager vervangen voor slachten en slachter. De jachtakte zou dan slachtakte moeten worden." Vervolgens vraagt hij zijn lezers: „Zou ons blad er niet op vooruit gaan en - klein buiginkje naar onze tegenstanders - minder bloederig worden als we in het vervolg afzagen van het slachten van hazen en ander wild, Schoongemaakt moeten ze toch...".

Wat werkt zo'n jagersbrein toch simpel. Verander gewoon het woord en het is allemaal niet zo erg meer. Geen tegenstander zit op dit soort „buiginkjes" te wachten. Jagers worden veroordeeld om hun daden en niet om de naam die ze eraan geven. „Slachten" kan maar beter blijven staan, dat geeft tenminste weer waar het om gaat.

PB

Wit het hart

Braks teleurgesteld over loden kraai Aan de Stichting Kritisch Faunabeheer,

Dezer dagen ontving ik het betreffende onderscheidingsteken (de loden kraai: Red), vergezeld van bovenvermelde brief.

Ik heb daarin met veel genoegen gelezen dat er met betrekking tot mijn beleid aangelegenheden zijn, waarvan u in het algemeen met waardering kennis hebt genomen, U noemt daarbij in het algemeen de Vossennotitie en de Dassennotitie, waarop ook de Tweede Kamer - zo bleek vorige week tijdens mondeling overleg - met instemming heeft gereageerd. Daarmee zijn twee structureel belangrijke beleidsimpulsen tot stand gebracht.

In het vervolg van de brief heeft u uiteengezet, dat twee zaken in januari jl. uw waardering hebben doen omslaan in het tegendeel.

Dat uw organisatie andere opvattingen heeft omtrent de methodiek van de sluiting van de jacht in bijzondere omstandigheden, betreur ik. Juist om ook in situaties, die slagvaardigheid vereisen, snel te kunnen optreden - zoals bij het sluiten van de jacht bij aanhoudende winterse omstandigheden - heb ik al enkele jaren geleden een procedure vastgesteld, die spoedige besluitvorming bevordert. Het is wat onwaarachtig als U mij thans verwijt dat ik deze zorgvuldig gekozen procedure nakom.

Ten aanzien van de Kokmeeuw en de Zilvermeeuw benadruk ik, dat in de besluitvorming de ontwikkeling van de stand van deze vogelsoorten de doorslag

heeft gegeven. Het buiten de broedtijd onbeschermd verklaren van deze beide meeuwsoorten is erop gericht te bevorderen, dat een voor ons land passende stand mogelijk wordt.

Ik ben mij er zeer goed van bewust, dat niet alle burgers in ons land gelijke opvattingen hebben over fauna en faunabeheer.

Mijn beleid is erop gericht steeds in goede afweging van alle in het geding zijnde belangen beslissingen te nemen. Gezien het voorgaande vraag ik me dan ook af of Kritisch Faunabeheer zich niet vergist heeft door mij een Loden Kraai toe te kennen.

In elk geval ben ik van mening, dat deze toekenning niet terecht is. Daarom doe ik u de bijbehorende onderscheidingstekenen hierbij weer toekomen.

*Ir. G. Braks, Den Haag.
(Minister van Landbouw en Visserij)*

ondersteunen doet de IVN afdeling Markelo zelf mee aan een reewildshow. Ze luisteren daar de kermis van reeëngeweitjes, geweren en ander dodelijk tuig op met hun natuuredukatie. Zo poetst deze lokale afdeling willens en wetens een glans op het image van de jacht. Het IVN afdeling Markelo is zelfs zo pro jacht, dat leden van Kritisch Faunabeheer als lid geweerd worden. Het landelijke IVN zal daar in Markelo nog veel aan edukatie moeten doen, want wil het IVN naar buiten toe krachtadig overkomen dan moet toch zeker eerst in eigen huis het een en ander in het reine zijn. GvW

Hoge Veluwe: dierenrijk of natuureservaat?

De afgelopen winter met sneeuw en ijs was voor veel dieren een moeilijke tijd. Een reden voor veel mensen ze te voeren.

Voor de vogeltjes rond het huis kregen extra aandacht.

De heer Wetzels, chef-faunabeheer van het nationale park de Hoge Veluwe, wees erop dat de mensen het voeren niet moeten overdrijven. Hij raadde het publiek aan de dieren met rust te laten en geen voer in de natuur neer te leggen. Vossen, hazen en konijnen mogen best sterven door de winterse omstandigheden. Zwakke exemplaren gaan dood en de sterke overleven. Zo wordt de soort in stand gehouden en blijft gezond, zo vond hij.

Voor een natuurbeschermer klinkt dit heel aannemelijk. Het vreemde is alleen dat niet alle dieren in het park de Hoge Veluwe een natuurlijke dood mogen sterven. De heer Wetzels doet veel moeite om de herten, reeën, moeflons en wilde zwijnen in leven te houden. Vooral 's winters krijgen ze volop hooi en een extra portie krachtvoer. Met tractoren wordt de heide sneeuwvrij geveegd, waardoor de dieren er beter bij kunnen.

Vanwaar deze bezorgdheid? Dat komt omdat de heer Wetzels ook drijfjachten organiseert. Een meute jagers trekt dan met veel kabaal dwars door de bossen om de dieren uit de dekking te jagen en vervolgens af te schieten. Dieren die uit zich zelf dood gaan, kunnen niet meer geschoten worden. Vandaar dus dit tegenstrijdig faunabeheer. Het nationaal park de Hoge Veluwe lijkt daardoor meer op een dierentuin, waar jagers hun lusten bot kunnen vieren dan op een natuureservaat. PB

Spreeuwen en fruit

Vogels kunnen schadelijk zijn in de fruitteelt door het opeten, aanpikken en bevuilen van fruit. Spreeuwen worden als de grote boosdoener gezien, maar ook andere soorten zoals lijster- en kraaiachtigen veroorzaken schade.

In de loop der tijd zijn vele verjagingsmethoden ontwikkeld, van de welbekende vogelverschrikker tot de robot die met behulp van de modernste micro-elektronica de boomgaard vogelvrij moet houden. Een probleem is dat de vogels aan (veel van) deze methoden wennen. Ze moeten afwisselend gebruikt worden en alleen dan wanneer schade verwacht wordt. Preventieve methoden, zoals het af schermen van fruit met netten, werken het beste, maar deze zijn duur.

Bij het ministerie van Landbouw en Visserij is men een onderzoek gestart met als onderwerp spreeuwenschade en het voorkomen daarvan. De natuurbeschermingsraad, die de minister moet adviseren over het al of niet beschermd verklaren van de spreeuw in de toekomst, had om een dergelijk onderzoek gevraagd. Het

KORT NIEUWS

IVN op reewildshow

Het landelijke Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) heeft in 1983 na veel geharrewar een standpunt met betrekking tot de plezierjacht ingenomen. Ook het IVN bepaalde, dat plezierjacht moreel en ethisch onaanvaardbaar is. Hiervan getuigt onder meer de akte, die het IVN gestart is om de jacht op de 10 soorten (zie Argus 85/1) te sluiten. Toch is niet heel het IVN tegen de plezierjacht. Zo'n uitzondering vormt de IVN afdeling Markelo. Die vindt jacht onmisbaar voor een goed wildbeheer. Jagers doen goed in de natuur, denken ze, en om dat te

Foto Henk Harmsen

onderzoek vindt plaats door middel van een enquête onder fruitteilers. Zij moeten antwoord geven op vragen als: hoeveel schade is er, in wat voor fruit en door welke vogels. Verder wordt gevraagd welke preventie- en verjagingsmiddelen worden toegepast. Vragen over afschot worden gesteld om inzicht te krijgen in de gevolgen van het onbeschermd verklaren van de spreeuw.

Dit is vreemd. De spreeuw wordt al vanaf 1955 onbeschermd verklaard. Er mag dus al 30 jaar op geschoten worden. Het is allang bekend dat afschieten van algemeen voorkomende diersoorten zoals de spreeuw niet helpt. De opgevallene plaatsen worden weer spoedig ingenomen door vogels van elders. Spreeuwen hebben een ruime voedselkeuze waarin fruit slechts plaatselijk en gedurende korte tijd een rol speelt.

Het wordt tijd dat de zaak eens omgedraaid wordt. De spreeuw beschermen en kijken wat hiervan het effect is. Daarnaast moet men dan een goed en gevarieerd gebruik van verjagingsmiddelen stimuleren. PB

Zeehondenjacht stort in

De bloedige zeehondenjacht is een gevoelige klap toegebracht. Nadat de Europese gemeenschap eind 1983 haar grenzen sloot voor de invoer van huiden en produkten van jonge zeehonden, is de jacht op deze dieren ingestort. De Canadese en Noorse jagers verloren hun grootste afzetmarkt. Deze lag voor 75% in Europa.

Dit betekent een belangrijk voorlopig succes voor alle milieuactivisten die hiervoor geijverd hebben. Dat het slechts om een voorlopig succes gaat, komt doordat het invoerverbod op 1 oktober afloopt en alleen geldt voor de produkten van de allerjongste zeehonden. De milieukommissie van het Europese parlement wil daarom het invoerverbod voor onbepaalde tijd verlengen. Bovendien wil de commissie het begrip „jong" verruimen tot alle zeehonden jonger dan één jaar. Nu is het af wachten of de raad van ministers dit voorstel goedkeurt.

Bij de jacht gaat het vooral om de witte huidjes van de jonge zadelrobber („white coats"). Canadese, Noorse en Russische jagers hebben er in voorgaande jaren meer dan 200.000 doodgeknuppeld. Het vorig jaar zijn er waarschijnlijk niet meer dan 50.000 afgeschlacht. Daarnaast wordt ook jacht

gemaakt op jonge klapmutsen die een blauwe vacht hebben („blue backs"). Door het instorten van de markt worden ook deze dieren minder bejaagd.

Volgens Greenpeace is de Europese markt nog niet geheel weggefallen. Er is nog vraag naar de huiden van iets oudere zeehonden, die geschikt zijn voor de schoenenindustrie. Verder zijn de jagers druk op zoek naar andere afzetmogelijkheden.

Ondanks het succes van de Europese boycot, worden de principiële bezwaren tegen de zeehondenjacht nog lang niet overal onderschreven. Daarom moet de strijd tegen deze jacht doorgaan. PB

Foto Henk Harmsen

Nutteloze mussenmoord

Zuid Limburg is onveilig voor de huismus. Twee mannen staan in opdracht van de provinciale Mussenwerkgroep gereed om duizenden mussen te vangen en te doden. Zo werden tussen juli 83 en april 84 15.000 mussen gevangen en gedood. De vanger knijpt zijn vingers samen achter het kopje, trekt daar even aan en het musje is dood.

Met het vangen en doden van mussen hoopt men de landbouwschade die deze vogels veroorzaken te verminderen. Wordt het een boer te gortig, dan roept hij de hulp van een der beide vangers in. Tjeu Driessen uit Obbicht is een van de vangers. Hij vindt de vangst pas goed als er flink wat vrouwtjes bij zitten. In een groep van 2000 mussen bevinden zich ongeveer 700 vrouwtjes. Zij brengen per jaar minstens 10 jongen voort. Als je alle 700 vrouwtjes zou kunnen vangen, komen er dat jaar 7000 mussen minder. Dan wordt de schade voor de boeren zichtbaar minder en heeft het vangen resultaat, vindt Tjeu Driessen. Het RIN komt in een gedetailleerde studie tot andere conclusies. Uit een literatuurstudie blijkt dat het doden van mussen ter voorkoming en bestrijding van schade, hooguit tot een gering

resultaat kan leiden. Men pleit dan ook voor terughoudendheid en vindt dat de boer niet gebaat is bij een bij voorbaat tot mislukken gedoemde mussenbestrijding (Argus 84/2).

Vreemd dat de Limburgse overheid, ondanks deze studie, toch twee liefhebbers aanstelt om duizenden mussen af te maken. En wat te denken als een der beide jagers beweert dat het uit elkaar trekken van kopje en lijf de enige *menselijke* bestrijdingsmethode is?

HB

Jacht op vossen in de duinen verboden

Geen bejaging van de vos in het duingebied. Dit is het eindadvies over het beheer van de vossenpopulatie in het Noord-Hollands Duinreservaat. De beheerder. Het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland gaat akkoord met dit verheugend advies.

Aan het eind van de zestiger jaren werden voor het eerst vossen waargenomen in het Noord-Hollands Duinreservaat. Thans komen ze in het hele gebied voor. De laatste jaren zijn steeds meer beheerders van natuurgebieden ertoe overgegaan de jacht op roofdieren te beperken, om de natuurlijke processen zo min mogelijk te beïnvloeden. Desondanks is het Noord-Hollands Duinreservaat een van de weinige gebieden waar geen legale vossenjacht plaatsvindt. De afgelopen zes jaar is er onderzoek gedaan naar de levenswijze van de vos in het duinreservaat. Het eindadvies van een aantal vooraanstaande biologen van de Natuurwetenschappelijke Adviescommissie is gebaseerd op de resultaten van dit onderzoek. Men ontdekte, dat het aantal vossen de laatste jaren gelijk blijft, ondanks het jachtverbod. Er werden geen klachten over vossenschade ontvangen. De vrees dat met name jonge vossen zich buiten het duingebied verspreiden bleek ongegrond. Het belangrijkste is dat van een algemene achteruitgang van het aantal bodembroeders ten gevolge van de vossenstand geen sprake is. De vos eet hoofdzakelijk konijn. De broedvogelstand van fazant en wulp blijkt, ondanks predatie door vossen, min of meer stabiel te zijn.

De adviescommissie spoort aan het onderzoek voort te zetten en de stroperij (met name jonge vossen worden vergiftigd) uit te bannen.

De vos komt in veel fabeltjes voor. Dat de natuur verloedert en de vogels verdwijnen als de vos niet bejaagd wordt is een jagersfabel. De jagersbioloog Siebinga was via een begeleidingscommissie bij het onderzoek betrokken. Hopelijk kan hij er voor zorgen dat dergelijke onzinnige fabeltjes in het gevolg niet meer in, „De Nederlandse Jager" (het jagersvakblad) geuit worden.

PB

Foto Fred Hess

Bevers in de Biesbosch

Onder de voorstanders van een herintroductie van de bever heeft zich (zij het schoorvoetend) nu ook de Natuurbeschermingsraad geschaard, zo blijkt uit een persbericht van januari 1985. De raad vindt dat herintroductie in het algemeen met grote terughoudendheid moeten worden toegepast. In het geval van de bever vormt vooral het historische aspect - de terugkeer van een soort in een levensgemeenschap waarin zij van origine thuishoort - een argument voor herintroductie. De raad vindt, dat de Biesbosch het enige gebied in ons land is, dat voor het uitzetten van Bevers geschikt is. Dit uitzetten dient dan wel een strikt experimenteel karakter te hebben. De bevers zullen op de voet gevolgd moeten worden door gelijktijdig uitgezette biologen.

RD

Kievitseieren in Friesland

Het kievitseieren rapen in Friesland is niet alleen een aanslag op de kievit en andere weidevogels, maar ook op het boerenland. Veel boeren zijn de hordes eierenrapers op hun land beu. Ze vertrappen het gras en vernielen de hekken.

Zelfs de Bond van Friese Vogelwachten (BFVW) vindt, dat het eierenrapen drastisch beperkt moet worden. Hun reden daarvoor is echter niet dezelfde als van de boeren. Het is de BFVW een doorn in het oog bij steeds meer boeren bordjes met „verboden toegang voor eierenzoekers" aan te treffen. De BFVW stelt een pasjesregeling voor. Alleen de goede zoekers komen dan voor zo'n pasje in aanmerking. Het kaf wordt van het koren gescheiden, zo vinden ze.

Een hoogst merkwaardig idee, zo lijkt het de SKF, want wie gaat zodadelijk controleren of de rapers in het bezit van een pasje zijn? De oplossing is veel simpeler. De huidige Vogelwet 1936 schrijft immers voor, dat kievitseierenrapers in het bezit van een schriftelijke toestemming van de grondebruikers moeten zijn. Bij controle hierop zal blijken, dat 95% van de Friese rapers in overtreding is. De

horde rapers is dan gauw uitgedund. Als de BFVW werkelijk van goede wil is, laat ze hiermee beginnen. Speciale BFVW pasjes lijken ons onzinnig.

Nee, waar de Friezen echt bang voor zijn is een wettelijke afschaffing (of inkrimping zoals in de nieuwe Vogelwet is voorgesteld) van het eieren rapen, die de natuurbeschermers nastreven. Hoe meer chaos op het veld en hoe kwader de boeren, des te meer argumenten krijgen de natuurbeschermers. Dat wil de BFVW juist voorkomen.

Het enige juiste voor de kievit en makkelijk in het veld te controleren (dus uitvoerbaar), is een verbod op het rapen van kievitseieren. De SKF blijft hiervoor strijden.

GvW

Foto Fred Hess

Foto Mutfels/SKF Limburg

Roofvogelvervolgning in Nederland

Zeer veel roofvogels worden opzettelijk gedood. De daders moeten in jagerskringen gezocht worden. Dit blijkt uit het rapport „Roofvogelvervolgning in Nederland van de Werkgroep Vogelsterfte.

Het Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI), welke deel uitmaakt van de Werkgroep Vogelsterfte, doet vanaf 1975 systematisch onderzoek aan gestorven wilde vogels. Het aantal dood gevonden roofvogels is toegenomen. Meer dan 25% vindt de dood door „overtredingen". Vergif, geweren en klemmen blijken de belangrijkste wapens voor het opzettelijk doden van roofvogels. Vooral havik, buizerd, rode wouw en bruine kiekendief zijn het slachtoffer. Veel buizerden en rode wouwen sterven door het eten van vergiftigd aas. Dit aas bestaat meestal uit slachtafval of geschoten kleinwild overgoten met parathion. Sterke roofvogelvervolgning vindt plaats in Drente, Limburg, Twente en Oostelijk Noord-Brabant. In met name deze gebieden worden kraaienvangkooien regelmatig misbruikt, door met behulp

van levend aas roofvogels te vangen.

Uit veel veldonderzoek, vooral van de Werkgroep Roofvogels Noord-Nederland blijkt, dat ook broedvogels en hun horsten (= roofvogelnesten) schrikbarend belaagd worden. Bijna de helft van de mislukte broedgevallen mislukt met opzet. Er worden horsten doorschoten, eieren en jongen uit het nest geroofd, borstbomen omgezaagd of horsten vernield. Deze akties zijn bewust gericht op het bestrijden van havik en buizerd.

Het beschermen van landbouwbelangen is een oorzaak voor roofvogelsterfte, hoewel de roofvogels zelf geen landbouwschade veroorzaken. Regelmatig is vastgesteld dat vergiftigd graan als zaaigoed is gebruikt. Het vergif komt dan via zaadeters, die op hun beurt worden gegeten, in de roofvogels terecht.

Het doden van roofvogels met doel ze te verhandelen of op te laten zetten is regelmatig geconstateerd. Er worden nog steeds C2-vergunningen afgegeven om vogels te mogen transporteren naar de preparateurs. Achteraf blijkt na onderzoek op het CDI, dat de dieren geschoten of vergiftigd zijn. Veelzeggend is in dit verband ook, dat meer dan 50% van de vogels die bij de preparateurs worden binnengebracht uit roofvogels en uilen bestaan.

De Werkgroep Vogelsterfte konkludeert in haar rapport dat het beschermen van jagersbelangen het belangrijkste motief is voor de roofvogelmoord. Dit blijkt zowel uit de diagnoses van het CDI als uit de resultaten van het veldonderzoek. Sommige jagers zijn bang dat hun zorgvuldig gefokte fazanten, die ze in de natuur uitzetten en vervolgens afschieten, door roofvogels geslagen worden.

Het wordt hoog tijd dat er maatregelen tegen roofvogelvervolgning worden genomen. Het verhandelen en prepareren van roofvogels moet verboden worden, daar dit het illegaal bemachtigen stimuleert. Het gebruik van kraaienvangkooien moet aan banden worden gelegd. Het fokken en uitzetten van fazanten moet verboden worden. Jagers moeten voorgelicht en in het veld gecontroleerd worden. Bij overtredingen dienen de jachtaktes te worden ingetrokken.

PB

O/P K/O M/S/T

SKF Sportvisdag

In Nederland wordt door ongeveer 2 miljoen mensen een sport bedreven, die mogelijk nog gekker is als het zo verfoeide jagen. Bedoeld wordt de sportvisserij. Is het eigenlijk wel een sport? Stilletjes aan het water zitten, hengeltje uit, haakje onder water en dan hopen op een vis, die hapt. Het lijkt onschuldig en zo rustig.

Schijn bedriegt. Wordt het niet hoog tijd voor de natuurbeschermers in te zien, dat vissen geen speelgoed zijn. Dat vissen behoren tot de inheemse fauna en een plaats innemen in het ecosysteem. Net als vogels en zoogdieren moeten vissen niet nodeloos in hun bestaan bedreigd worden. Wat is het verschil tussen het vangen van een torenvalk of een snoek? Beide zijn roofdieren, maar de een mag men wel vangen en de ander niet.

Vissen zijn tot nu toe een vergeten diergroep. Toch zijn ook zij de moeite waard.

Sportvissen is niet alleen een gruwel voor het dier zelf, maar pleegt tevens een aanslag op het onderwatermilieu. Een milieu waarin wij niet met het blote oog kunnen waarnemen. Denk eens aan de gevolgen van het uitzetten van tonnen karpers, of de faunavervalsing met regenboogforel en graskarper, of de verstoring van vogels langs de waterkant, of...

Argumenten te over voor de Stichting Kritisch Faunabeheer op te komen voor de vissen en ter gelegenheid van haar 10 jarig bestaan een discussiedag te organiseren over de gevaren en de bedreigingen van het sportvissen voor de natuur. Deze discussiedag voor dieren- en natuurbeschermers vindt plaats op 19 oktober 1985 in Amsterdam. Aan bod komt onder meer: het dierenbeschermingsaspect, de wet en regelgeving, de waterekologie en de natuurbeschermings aspecten. Inmiddels hebben Midas Dekkers en Dirk Boon reeds toegezegd een inleiding te willen verzorgen en zal mevrouw Annemarie Grewel de discussie leiden.

Voor een meer volledig programma en de juiste lokaliteit zie de volgende Argus. Noteert u nu al vast de datum: zaterdag 19 oktober 1985.

Foto Fred Hess

op de zelfde lijn

Anti Bont Park gesmoord

Op zaterdag 6 april hebben 70 aktievoerders van het Anti Bont Comité zich door een gat in het hek toegang verschafte tot het pluimveeonderzoekinstituut Het Spelderholt in Beekbergen.

Op dit instituut gaat dit najaar een onderzoek naar het welzijn van vossen en nertsen op pelsdierfokkerijen van start. Een overbodig onderzoek, omdat het zonneklaar is, dat het welzijn van deze dieren op de fokkerijen op grove wijze wordt geschaad.

Als men de uitkomsten van een recent verrichte enquête bekijkt, blijkt dat 76% van de Nederlanders de stelling: „pelsdierfokkerijen dienen verboden te worden" onderschrijft. Zelfs de achterban (WD) van staatssecretaris Ploeg, die belast is met dierenwelzijn (tenminste als hij het niet te druk heeft met het openen van visvijvers of de valkerij), is het voor 61 % eens met deze stelling!

Het is schandelijk, dat met overheidsgeld (50%) wordt meegewerkt aan de poging van de vereniging van pelsdierfokkers (FNE) hun dierkwellende praktijken in een gunstig daglicht te stellen. Hiervoor worden 435 vossen en 1310 nertsen bloot gesteld aan proefnemingen. De vossen worden onder andere met vier stuks tegelijk in kooien van 1 m² gestopt!

Gewapend met schoppen en ander gereedschap begonnen de ABC-aktievoerders op het terrein waar de barakken met de kooien moeten komen, met de aanleg van het „Anti Bont Park". De activisten konden geruime tijd doorgaan met het egaliseren en beplanten van het terrein. Ook werd een monument midden in het park

opgericht. Toen de eerste wandelpaden waren aangelegd, kwam de politie pas opdagen. Na enig overleg werd gesommeerd de aktie te staken en het terrein te verlaten. Toen men hieraan geen gehoor gaf, ging de politie over tot aktie. De ijverig doorspittende mensen werden met zachte dwang weggeleid en degenen die op de grond zaten weggedragen.

Tot laat in de avond is personeel van Het Spelderholt bezig geweest de sporen van de aktie uit te wissen. De voorbereidingen voor het onderzoek moeten natuurlijk doorgang kunnen vinden, want overheidsgeld weggooien schijnt in Nederland niet abnormaal te zijn.

Fred Hess

Het Anti Bont Comité is een samenwerkingsverband tussen Dierenbescherming, Lekker Dier, Europees Comité Bescherming Pelsdieren en Kritisch Faunabeheer.

Mestvissen

De vis moet uit de bio-industrie blijven, aldus het advies van de Stichting Lekker Dier aan de Tweede Kamer. De staatssecretaris voor dierenwelzijn, de heer Ploeg, wil met zijn nota „Viskweek" de intensieve vishouderij juist stimuleren.

Volgens Lekker Dier is dit mesten van vissen een bedenkelijke ontwikkeling die elke maatschappelijke noodzaak mist. Het gaat om exclusieve vissoorten zoals forel, zalm, aal en Afrikaanse meerval. Gezien de behoefte aan warm water bij de kweek van deze soorten bieden elektriciteitscentrales de beste mogelijkheden. Paling uit Dodewaard dus.

De overheid kan de huidige problemen van de bio-industrie niet aan. Ook deze nieuwe vorm van bio-industrie zal weer dierenleed met zich meebrengen. Onderzoek heeft uitgewezen, dat vissen in hoge mate stress-gevoelig zijn als zij in intensieve vorm gehouden worden. Deze stress komt tot uiting in allerlei lichamelijke afwijkingen. Volgens Lekker Dier kan de nota „Viskweek" dan ook zo de prullenmand in.

Oproep!

Er zijn mensen, die Argus tot hun dood bewaren. Een goede zaak natuurlijk. Anderen hebben Argus na verloop van tijd niet meer nodig. Ze gooien hem weg. Niet weggooien, vragen wij, want u kunt de SKF er nog een plezier mee doen.

Als u Argus gelezen hebt en weg wilt doen, leg hem dan in uw woonplaats in de openbare bibliotheek, in de wachtkamer van de huisarts of een andere plaats waar veel mensen Argus kunnen lezen. Zo kunnen ook anderen kennis maken met ons werk en onze ideeën. Misschien wordt zo iemand wel donateur. En daar gaat het tenslotte om. Immers hoe groter de SKF wordt, hoe sterker we zijn.

Doet u het? U zou ons er een reuze plezier mee doen.

De redactie

De penguin en andere beesten

Van Midas Dekkers is wederom een bundel korte verhalen verschenen, die eerder zijn uitgezonden in het VARA radioprogramma „Vroege Vogels“. Op zijn eigen humoristische wijze hobbelt Midas door het dierenrijk: van kerstkalkoen tot Spaanse vlieg en van rietzanger tot puber. Menig dier wordt uitgeplozen, maar pas op, want ook de soort mens blijft niet onbesproken. Elk verhaal is geïllustreerd met een fraaie tekening van Maus Slangen.

Midas Dekkers, *De Penguin en andere beesten*. Uitgeverij Contact, Amsterdam. Prijs f 14,90 in de boekhandel.

Aandacht voor roofdieren

Roofdieren zijn er in de natuurbescherming lange tijd bekaaid afgekomen. In Nederland kenden we eigenlijk alleen de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) met haar tijdschrift Lutra. Tien jaar geleden kwam daar Argus bij en een paar jaar geleden Huid en Haar. Ook ontstonden organisaties als Das en Boom.

Internationaal gebeurde ook het een en ander. In 1978 werd in Frankrijk een organisatie opgericht die zich inzette voor de bescherming van de inheemse

roofdieren en hun leefgebieden. Dit initiatief groeide uit tot een internationale beweging met organisaties in België, Denemarken, Zweden en Nederland. Een voorbeeld van internationale samenwerking is de folder „Bescherm onze inheemse roofdieren“ die de SKF samen met de Belgische Nationale Campaigne Bescherming Roofdieren (NCBR) uit geeft (zie Argus 85/1). Een nieuw project van de SKF en de NCBR is een boekje over de inheemse roofdieren, dat binnenkort zal verschijnen.

Nu ligt er het dossier „Kleine roofdieren“, een uitgave van de Nederlandse Werkgroep Bescherming Kleine Roofdieren.

Het dossier is een vertaling en bewerking van het Franse „Dossier Nuisibles“. In het kort wordt voor ieder roofdier behandeld: de biologie, de (vermeende) last die hij veroorzaakt en de vervolgingsmethodiek. Daarnaast komen in een aantal hoofdstukken de wettelijke status in Nederland, de bedreigingen en de noodzaak tot beschermen aan de orde. Zeer kort wordt ingegaan op de vraag hoe men zich kan inzetten voor de bescherming van de roofdieren.

Dit dossier laat zich bepaald niet gemakkelijk lezen. Dit wordt veroorzaakt doordat de verschillende onderwerpen zo kort mogelijk behandeld worden (gedachtenstreepjes worden overdreven vaak gebruikt) en doordat de indeling van de hoofdstukken waarin de soorten besproken worden zeer onoverzichtelijk is. Als basis lijkt dit rapport waardevol voor diegenen, die zich bezig (willen) houden met de roofdierbescherming. HB

Dossier Kleine Roofdieren. Bewerking Gerard Dumay. Informatie over wezel, hermelijn, bunzing, boomarter, steenmarter, das en vos (105 pagina's). Te bestellen door overmaking van f 6,00 op giro 5487008 ten name van Werkgroep Bescherming Kleine Roofdieren te Delft.

Rabiës

Het is nutteloos om de door het WHO gestelde norm van 1 vos per 500 hectare in Nederland na te streven. Tot die konklusie komt Ad Vos na een uitgebreide literatuurstudie. Wegens de landschapsstructuur van Nederland is verspreiding van hondsdolheid vanuit de grensstreken naar andere delen van

het land niet te verwachten. In die grensgebieden is het volgens de auteur het beste om bij melding van een hondsdolle vos snel tot orale vaccinatie over te gaan. Verdere verspreiding van de ziekte wordt dan tegengegaan. Mocht er een plaatselijke rabiës-uitbarsting plaatsvinden, dan kan alsnog besloten worden tot gericht (plaatselijk) afschot. Volgens de auteur is dit doeltreffender dan preventief afschot. In het eerste geval werken ziekte en afschot namelijk samen om de vossenstand snel op een laag peil te brengen, waardoor de ziekte kan verdwijnen.

Vossen schijnen steeds meer de steden in te trekken. Eventuele hondsdolle stadsvossen kunnen via huisdieren (niet ingeënte zwerfkatten en -honden) hun ziekte overbrengen op mensen. Ad Vos stelt voor om juist die stadsvossen preventief af te schieten. Hoe dat in z'n werk moet gaan staat helaas niet in dit verslag. Vermoedelijk zal zelfs de meest fervente jager ervoor terugschrikken 's nachts schietend door de straten te rennen. Af gezien van het gevaar voor omstanders zal dergelijk gedrag hem door zijn burens niet in dank worden afgenomen. Wat dit betreft had Ad Vos wel even mogen nadenken. Bovendien helpt afschot van vossen echt het aantal decimeren? We betwijfelen het.

RD

Ad Vos, De vos en hondsdolheid. Verslag 2e graads keuze onderwerp Stichting Opleiding Leraren, Utrecht 1984. Adres auteur: Bakenbergseweg 237, 6816 PB Arnhem.

NEEM'NS'N
ABONNEMENT

De meeste kinderen weten precies waarom ze tegen jagen zijn: **DIERENBEULEN**. Gelijk hebben ze. Maar jagers zeggen: „Jacht is nodig voor natuurbescherming of voor de bestrijding van schade”

Als je ze zou geloven schieten ze op dieren omdat ze er zoveel van houden. Om ze uit te kunnen lachen moet je

Beter Weten

Wij horen graag wat je van deze pagina vindt. Ook vinden we het leuk als je ons schrijft over je belevenissen met in het wild levende dieren of jagers. Stuur je brief naar: Argus, Beter Weten, Mozartstraat 7, 6815 CS Arnhem.

Pure diskriminatie

Wat zijn mensen toch rare dieren. Zo sprak ik laatst mijn neef, die zich natuurliefhebber noemt, en die een grote tuin heeft. In die tuin staat een nestkast met torenvalken die hij fanatiek beschermt. De valken plunderden weliswaar een keer een nest van boerenzwaluwen bij zijn huis. „Maar ja, dat is de natuur”, zei hij wijs, „en die valken eten ook een hoop muizen en zijn dus nuttig”. Op zijn erf wilden ook een paar eksters gaan broeden, maar die had hij door een jager af laten schieten. „Eksters zijn zo schadelijk”, zei hij, „die roven alle nestjes van de merels en vinken in mijn tuin leeg”. Dat eksters ook veel insecten eten, en we ze dus net zo goed „nuttig” kunnen noemen, dat wist hij kennelijk niet. Maar afgezien daarvan: wat is dit voor een rarigheid? Waarom mogen eksters niet, wat torenvalken wél mogen? Is het soms niet, „de natuur” als een ekster vogeltjes opeet? Pure diskriminatie dus.

Toch is mijn neef niet slecht, en tamelijk normaal. Haast alle jagers en boeren redeneren net zo, en zelfs hoor je sommige natuurbeschermers nog weleens hetzelfde zeggen: „Torenvalken zijn goed, nuttig, leuk en moeten beschermd worden; Eksters

zijn slecht, schadelijk en gemeen, en moeten afgeschoten worden”. Ook de wet zegt hetzelfde: torenvalken zijn volledig beschermd, maar eksters zijn „schadelijk wild”, waar het hele jaar op geschoten mag worden, zelfs in de broedtijd.

Eten eksters dan geen eieren en jongen van zangvogels en weidevogels? Jawel hoor, dat is de natuur. Net als merels die regenwormen eten. Daar sterven die wormen niet van uit, en de merels ook niet door de eksters. Toch raar dat mensen zich om die wormen nooit zorgen maken, en om die merels wel. „Ja, maar er komen steeds meer eksters”, roepen de jagers, „en daardoor zullen de zangvogels toch achteruit gaan”. Iets roepen is wat anders dan iets weten. Op Texel is jarenlang geteld hoeveel eksters en hoeveel zangvogels er broedden. Wat bleek? De eksters namen sterk toe, en de meeste zangvogels ook! Dat stomme schieten is dus nergens voor nodig.

Helaas duurt het altijd vreselijk lang voor dit soort wetenschap doordringt. Vooral bij jagers, want die schieten liever. Voorlopig zul je ze dan ook nog wel tegen kunnen komen, terwijl ze een eksternest doorschieten om de jongen te doden. Ze van het nest schieten is zo ongeveer de enige manier om ze te raken. Eksters zijn namelijk bijzonder slim. Als ze vliegen kunnen, blijven ze heus niet zitten als er zo'n paffer aankomt.

Dat je van die slimme eksters ook kunt genieten, heeft zo iemand natuurlijk nog nooit bedacht. Gelukkig komen deze prachtige vogels haast overal voor.

Je kunt ze dus vaak zien. Heb je het geluk dat een paartje bij jou in de buurt een nest bouwt, let er dan eens op hoe knap ze dat doen (kompleet met een dak). Zie je dan toevallig een keer dat ze een merelnest uithalen, en vind je dat een naar gezicht (wat ik me voor kan stellen), kijk dan maar even de andere kant uit, en denk: „Ik hou van de natuur, en dit is ook: de natuur”.

